

DET KONGELIGE
SOSIAL- OG HELSEDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 102

(2001-2002)

Om lov om endringer i folketrygdloven og i enkelte andre lover (tidsbegrenset uførestønad)

*Tilråding fra Sosialdepartementet av 21. juni 2002, godkjent i
statsråd samme dag. (Regjeringen Bondevik II)*

1 Proposisjonens innhold

Sosialdepartementet legger med dette fram forslag til endringer i folketrygdloven og i enkelte andre lover.

Målet med forslagene er å redusere antallet nye uførepensjonister og forebygge varig uførhet gjennom blant annet å innføre en ny tidsbegrenset uførestønad som skal revurderes etter 1-4 år. Tidsbegrenset uførestønad skal hovedsakelig gis til alle som har en viss arbeidsevne i behold (som bare er delvis uføre). Stønaden skal også kunne gis til personer som på søknadstidspunktet er 100 prosent uføre, men hvor fremtidig arbeidsevne er usikker. På den måten regner Regjeringen med at flere uførepensjonister vil kunne komme tilbake i arbeid på heltid eller deltid etter en tid med stønad. Forslaget om tidsbegrenset uførestønad er en oppfølging av forslag i Sandmanutvalgets innstilling.

Sandmanutvalget (NOU 200:27) som avga sin innstilling 15. september 2000 har hatt som mandat å utrede årsaker til økningen i sykefraværet og tilgang til uførepensjon og foreslå tiltak som kan bidra til å redusere sykefraværet og uføretilgangen. Utvalgets forslag for å redusere sykefraværet er delvis fulgt opp gjennom Intensjonsavtalen om et inkluderende arbeidsliv som ble inngått mellom partene i arbeidslivet og offentlige myndigheter høsten 2001. Intensjonsavtalen legger til grunn de samme prinsipper for sykefraværarbeid som Sandmanutvalget foreslo om tidlig intervensjon og forankring av tiltak på den enkelte arbeidsplass. Oppfølging av den enkelte arbeidstaker er viktig ikke bare i forhold til reduksjon i sykefraværet, men også for å hindre varig utstøting fra arbeidslivet og å forebygge varig uførepensjonering.

Regjeringen Bondevik II fulgte opp Intensjonsavtalen med nødvendige lovforslag i Ot.prp. 29 (2001-2002), som ble vedtatt ved lov av 22. mars 2002.

Forslaget om å innføre en tidsbegrenset uførestønad markerer at ikke alle uføre skal ha en varig ytelse. Gjennom oppfølging i stønadsperioden og eventuell tilrettelegging i form av attføringstiltak ved revurdering av stønaden, er målet at flest mulig skal komme tilbake i arbeid på heltid eller deltid. For å markere at den nye stønaden ikke er en pensjonsytelse, foreslås det at beregningen av denne stønaden løsrives fra pensjonssystemet og knyttes nærmere opp til reglene for rehabiliteringspenger og attføringspenger. Det betyr at inntekten det siste året eller de tre siste årene før arbeidsevnen ble nedsatt skal legges til grunn for beregningen av ytelsen, og at ytelsen blir skattlagt som arbeidsinntekt. Dermed fjernes terskelvirkningene som bl.a. skyldes skattereglene, og det vil alltid lønne seg å øke arbeidsinnsatsen. For å motivere til aktive tiltak foreslås at kompensasjonsnivået skal være noe lavere for den tidsbegrensede uførestønaden enn i attførings- og rehabiliteringspengeordningen. Kompensasjonsnivået for tidsbegrenset uførestønad foreslås satt til 60 prosent av beregningsgrunnlaget. Rehabiliteringspenger, attføringspenger og den nye tidsbegrensede stønaden vil være ytelser som gis i en overgangsperiode når framtidig arbeidsevne er uklar. Felles beregningsmodell vil bidra til en administrativ forenkling. Det foreslås at minstenivået for de tre ytelsene settes til 1,8 G, dvs. på om lag samme nivå som brutto minstepensjon. For att-

føringspenger og rehabiliteringspenger innebærer det at minsteytelsen øker fra 1,6 G til 1,8 G.

Det foreslås ingen endringer i vilkårene for varig uførepensjon, men friinntekten på 1 G foreslås erstattet av et toleransebeløp på 0,1 G. Det foreslås at uføre med politiske verv og verv i frivillige organisasjoner får beholde dagens friinntekt på 1 G. For å sikre lik vurdering av kvinner og menn ved behandling av søknad om uførepensjon, foreslås det å avvikle særreglene som gjelder for deltidsarbeidende kvinner.

Proposisjonens *del I* redegjør for bakgrunnen for forslagene, herunder forslagene i Sandmanutvalgets innstilling på uføreområdet. Det gis en omtale av tiltak som har vært iverksatt for å redusere uføretilgangen og få flere uførepensjonister tilbake i arbeid.

Del II gjelder endringer i folketrygdloven og redegjør for lovforslagene. Forslagene gjelder:

- Gjeldende uførepensjonsordning deles i en ordning med tidsbegrenset uførestønad, og en varig ordning (punkt 7.1)
- Inntektsgrensen før uføregraden revurderes for varige uførepensjonister endres fra 1 G (folketrygdens grunnbeløp) til 0,1 G. (punkt 7.4)
- Regelen om at uførhetsvurderingen av deltidsarbeidende også skal ta hensyn til evnen til å utføre arbeid i hjemmet oppheves (punkt 7.2.3)
- Fastsettelse av uføregrad skal foretas med fem prosents intervaller (punkt 7.2.2)
- Nødvendig omarbeiding av regler i folketrygdloven og i andre lover, for å tilpasse disse til forslaget om tidsbegrenset uførestønad (punkt 7.3.6)

Del I Bakgrunn for forslagene

2 Utfordringer

Sykefraværet og tallet på nye uførepensjonister økte kraftig på 1990-tallet. Samtidig som stadig flere har forlatt arbeidslivet før fylte 67 år som følge av økt uførepensjonering og annen tidligpensjonering, har det vært en sterk vekst i sysselsettingen. Demografiske forhold tilsier at veksten i arbeidsstyrken vil bli langt lavere i årene framover. Behovet for arbeidskraft vil imidlertid øke i enkelte bransjer og sektorer, særlig gjelder dette helse- og omsorgssektoren.

Utfordringen framover er å opprettholde en høy yrkesdeltakelse. At flest mulig deltar i verdiskapningen i samfunnet er viktig både for den enkelte og for samfunnet. For den enkelte innebærer deltakelse i arbeidslivet høyere inntekt, sosial tilhørighet og en opplevelse av å være til nytte. Svak eller mangelfull tilknytning til arbeidslivet øker risikoen for fattigdom, stønadsavhengighet, vansker på boligmarkedet mv. For samfunnet er høy yrkesdeltakelse viktig for å sikre nødvendig verdiskapning, redusere skatte- og avgiftstrykket og videreutvikle velferdstjenester. Høy yrkesdeltakelse er bl.a. nødvendig for å kunne sikre et godt tjenestetilbud med store grupper eldre i befolkningen. Å bremse tilstrømmingen til uførepensjon er et viktig tiltak i denne sammenheng.

Intensjonsavtalen om et inkluderende arbeidsliv som ble inngått høsten 2001 mellom partene og offentlige myndigheter har som mål å hindre utstøting fra arbeidslivet og legge til rette for at flere med nedsatt arbeidsevne skal komme i arbeid. Avtalen legger vekt på at tiltak skal iverksettes på den enkeltes arbeidsplass. Målet er et arbeidsliv der det er plass til alle. Flere tiltak er iverksatt fra det offentliges side for å støtte opp under partenes arbeid.

Det er viktig å sette inn tiltak for å forebygge varig uførhet så tidlig som mulig i et sykeforløp mens det foreligger et arbeidsforhold. Når personen har falt ut av arbeid og det foreligger søknad om uførepensjon skal det ofte mer til av tiltak for å få vedkommende tilbake i arbeid. Mange av de som er innvilget uførepensjon har imidlertid en restarbeidsevne som kan nyttes i lønnet arbeid dersom forholdene legges til rette. Noen vil også kunne komme tilbake til arbeid på heltid. Dette forutsetter et arbeidsliv hvor det også er plass til personer som ikke fungerer 100 prosent til enhver tid.

Offentlige stønadsordninger skal gi en rimelig inntektssikring ved sykdom og uførhet, men må også være utformet slik at de motiverer til arbeid framfor passivitet. Det er ikke alltid tilfellet i dag.

2.1 Kort om utviklingen

Det har vært en sterk økning i antallet nye uførepensjonister per år siden 1990-tallet fra om lag 20 000 i 1993 til over 33 000 i 1999. De siste par årene har det vært en nedgang. I 2001 var tilgangen på vel 25 000. Antallet uførepensjonister fortsetter imidlertid å øke fordi tilgangen er høyere enn avgangen. Ved utgangen av 2001 var det over 285 000 uførepensjonister. Dette utgjør 10 prosent av befolkningen mellom 18 og 67 år.

Fra midten av 1990-tallet befinner en stadig større andel av den yrkesaktive befolkningen seg i aldersgrupper som har høy uføretilbøyelighet. Samtidig er alderskullene som går over på alderspensjon relativt små. Rikstrygdeverket har beregnet at demografiske forhold kan forklare 40 prosent av veksten i antallet uførepensjonister i perioden 1996-2000. Fra 2000 til 2001 forklarer demografiske forhold hele veksten i antallet uførepensjonister.

De fleste uførepensjonister er over 50 år. Blant de nye uførepensjonistene i 2001 var 68 prosent mellom 50 og 67 år. Fem prosent var under 30 år. Muskel- og skjelettlidelser og psykiske lidelser er de hyppigst forekommende diagnosene. Om lag 60 prosent av de nye uførepensjonistene har slike diagnoser. Blant uførepensjonister over 45 år er muskel- og skjelettlidelser den mest vanlige diagnose, mens blant de under 45 er psykiske lidelser den vanligste årsaken til uførepensjonering. Ved utgangen av 2000 hadde 79 prosent full uførepensjon og 21 prosent gradert uførepensjon. Av nye uførepensjonister fikk 1/3 i 2000 gradert pensjon.

Det er store variasjoner mellom fylkene i antallet uførepensjonister og i nytilgangen. Andelen uførepensjonister er 80 prosent høyere i det fylket som har flest uførepensjonister (Finmark) enn i Sogn og Fjordane som har færrest uførepensjonister, korrigert for befolkningsstørrelse og alderssammensetning. En undersøkelse foretatt av Rikstrygdeverket for perioden 1980-97 viser at tilgangen til uførepensjon er høyere i kommuner med lavt utdanningsnivå og høy dødelighet. For menn øker uføretilgangen i kommuner med høy ledighet. For kvinner øker tilgangen i kommuner med høy nettoutflytting.

2.1.1 Færre nye uførepensjonister

Reduksjonen i uføretilgangen de siste par årene antas blant annet å ha sammenheng med kvalitetssikring av uførepensjonsvedtak i trygdeetaten og skjerpet krav om at attføring skal være forsøkt før uførepensjon kan innvilges, se punkt 4.4.

Færre søker om uførepensjon enn tidligere, og flere av de som søker får avslag. Avslagsprosenten har økt fra 15,7 prosent i 1998 til 24 prosent i 2001. Ankefrekvensen har vært relativt stabil, men færre får omgjort avslag ved anke. Dette gjelder særlig anker som blir behandlet i Trygderetten. I 1998 fikk 27,7 prosent omgjort opprinnelig vedtak i Trygderetten. I 2001 var omgjøringsprosenten rundt 16 prosent.

I 2000 ble kravet om at attføring skal være forsøkt før uførepensjon kan innvilges skjerpet. Dette har ført til en sterk økning i antallet personer på yrkesrettet attføringstiltak i regi av Aetat. I 2001 var 67 000 på yrkesrettet attføring. Vel 40 000 av disse mottok attføringspenger. Det er også langt flere enn tidligere som mottar rehabiliteringspenger. Antallet mottakere av rehabiliteringspenger økte fra vel 20 000 i 1996 til 39 000 i 2001. Økningen i mottakere av rehabiliteringspenger har sammenheng med at flere er langtidssykmeldte og bruker opp sykepengeretten. Både rehabiliteringspenger og attføringspenger er tidsbegrensede stønader hvor målet er at stønadmottakeren skal tilbake i arbeid. Mange går imidlertid fra rehabiliteringspenger og attføringspenger til uførepensjon. Av de som avsluttet rehabiliteringspenger i 1999 gikk 36 prosent over på uførepensjon, og 16 prosent av avsluttede attføringspenger mottakere ble oversendt trygdeetaten for vurdering av uførepensjon.

Om lag 25 prosent av de som avslutter yrkesrettet attføring går direkte tilbake til arbeid eller egenfinansiert utdanning. Rundt 23 prosent er formidlingsklare, det vil si at de er ferdig attført, men ikke har kommet i arbeid. Blant mottakere av rehabiliteringspenger går om lag 20 prosent tilbake i arbeid. Det har vært en økning i rehabiliteringspengemottakere som henvises til yrkesrettet attføring.

3 NOU 2000:27 Sykefravær og uførepensjonering, et inkluderende arbeidsliv

3.1 Sandmanutvalgets innstilling

Sandmanutvalget avga sin innstilling 15. september 2000. Utvalgets mandat var å utrede årsakene til veksten i sykefraværet og nytilgangen til uførepensjon, og foreslå tiltak for å redusere sykefraværet og uføretilgangen. Sandmanutvalgets forslag til tiltak for å redusere sykefraværet er delvis fulgt opp gjennom Intensjonsavtalen som ble inngått høsten 2001 mellom arbeidslivets parter og myndighetene. Se nærmere Ot.prp. nr. 29 (2001-2002) om tiltak for å redusere sykefraværet.

3.2 Sandmanutvalgets forslag på uføreområdet

Sandmanutvalget mente at det viktigste tiltaket for å redusere uføretilgangen er å gripe inn tidlig i sykmeldingsfasen. Utvalget la til grunn at arbeidsplassen skal være den viktigste arenaen for å forebygge sykefravær og hindre utstøting fra arbeidslivet.

Videre mente utvalget at flere må få tilbud om yrkesrettet attføring. Behovet for yrkesrettet attføring til annet arbeid bør etter utvalgets oppfatning avklares senest etter 6 måneders sykefravær. Flere av de som søker uførepensjon bør i følge utvalget bli forsøkt attført.

For å få uføre tilbake i arbeid, foreslo Sandmanutvalget å dele uførepensjonen i en tidsbegrenset uførestønad og en varig uførepensjon. Utvalget foreslo videre nye regler for inntektsprøving av uførestønad/uførepensjon for uføre som kombinerer arbeid og trygd.

3.2.1 Innføring av tidsbegrenset uførestønad

Tidsbegrenset uførestønad skal ifølge Sandmanutvalget ytes når det er en viss mulighet for at stønadsmottakeren skal kunne komme tilbake i arbeid på heltid eller deltid etter en periode. Ytelsen skal revurderes etter 1-4 år. Tilbakeføring til arbeid etter en periode med stønad forutsatte ifølge utvalget tett oppfølging av den enkelte i trygdeetaten og aktiv medvirkning fra Aetat.

Varig uførepensjon skal i utgangspunktet bare ytes til personer som er 100 prosent varig uføre. I enkelte tilfeller skal imidlertid varig uførepensjon også kunne ytes til personer med gradert ytelse i kombinasjon med arbeidsinntekt når en antar at det ikke er noen mulighet for at uførepensjonisten skal kunne øke arbeidsinnsatsen.

Utvalget forutsatte at inngangsvilkårene skal være de samme for tidsbegrenset uførestønad og varig uførepensjon, og at de to stønadene skal beregnes/utmåles på samme måte som dagens uførepensjon. Det vil si at det skal være de samme medisinske inngangsvilkårene og samme krav om at attføring skal være forsøkt. Kravet til lidelsens varighet vil imidlertid være forskjellig i de to ordningene.

For personer som allerede er innvilget uførepensjon, foreslo Sandmanutvalget en begrenset revurdering som i første omgang skulle omfatte alle under 50 år som hadde hatt uførepensjon i mindre enn 5 år og som hadde uføregrad lavere enn 100.

3.2.2 Nye regler for inntektsprøving av uførestønad og uførepensjon

Sandmanutvalget fikk et særskilt oppdrag om å vurdere nye regler for inntektsprøving/avkorting av uførepensjon for uførepensjonister som har inntekt ved siden av pensjonen. Utvalget mente at nye inntektsprøvingsregler er en nødvendig forutsetning for at en ordning med tidsbegrenset uførestønad skal bidra til at stønadsmottakerne kan komme tilbake i arbeid eller øke sin arbeidsinnsats. For å stimulere til økt yrkesdeltakelse, bør avkortingsreglene etter utvalgets oppfatning være utformet slik at det alltid lønner seg å arbeide mer. Ordningen må være fleksibel, og en må unngå uheldige trappetrinnseffekter og mulighet for uheldige tilpasninger til regelverket.

Utvalget foreslo å avvikle ordningen med friinntekt på 1 G (folketrygdens grunnbeløp - p.t. kr. 51.360,-). Gjeldende ordning med friinntekt på 1 G før uførepensjonen revurderes gir uheldige terskelvirkninger fordi pensjonister som har inntekt utover friinntektsgrensen risikerer å få samlet lavere inntekt enn ved å holde seg innenfor grensen på 1 G. Utvalget begrunnet avvikling av ordningen med friinntekt med at det alltid skulle lønne seg å arbeide mer.

Utvalget vurderte to modeller for inntektsprøving av uførestønad/uførepensjon:

- a) *Avkortingsmodellen* basert på reglene for etterlattepensjon. Pensjonen avkortes med 40 prosent av inntekt utover forventet inntekt.
- b) *AFP-modellen*. Ved revurdering reduseres pensjonen gradvis i takt med inntekten.

Ved revurdering foreslo utvalget et slingringsmonn på 0,1 G. Videre foreslo utvalget en nedre uføregrad på 20 prosent for uføre som trapper opp arbeidsinnsatsen. Utvalget tok ikke stilling til valg av modell.

3.3 Høringsuttalelsene

De fleste høringsinstansene er positive til innføring av en tidsbegrenset uførestønad, fordi dette vil bidra til at færre får varig uførepensjon og flere uføre vil kunne komme tilbake i arbeid. Flere peker imidlertid på at tilbakeføring til arbeid forutsetter tett oppfølging av den enkelte og et nært samarbeid mellom trygdeetaten og Aetat.

Rikstrygdeverket er skeptisk til innføring av en ny tidsbegrenset stønad fordi det vil komplisere regelverket. Rikstrygdeverket mener at en tidsbegrenset uførestønad lett vil kunne bli en passiv venteytelse før overgang til varig uførepensjon. Etter Rikstrygdeverkets oppfatning bør en i stedet for å innføre en ny tidsbegrenset uførestønad, vurdere å yte rehabiliteringspenger i en lengre periode. Kravet om revurdering og oppfølging vil ifølge Rikstrygdeverket kunne ivaretas like godt når stønadsmottakeren har rehabiliteringspenger.

Noen av høringsinstansene mener at det også bør kunne tilstås uførestønad/uførepensjon når arbeidsevnen er nedsatt med mindre enn 50 prosent.

De av høringsinstansene som har uttalt seg er positive til at det innføres nye regler for inntektsprøving av uførepensjon, med sterkere insitament for uføre til å øke arbeidsinnsatsen. Med unntak av Landsforeningen for hjerte- og lungesyke og Norges Handikapforbund, går ingen av høringsinstansene i mot avvikling av friinntekten på 1 G. Handikapforbundet peker spesielt på at friinntekten er viktig for mange uførepensjonister som ikke kan ta fast arbeid, men som kan ha politiske verv og delta i interesseorganisasjoner.

4 Iverksatte tiltak for å redusere uføretilgangen og få uførepensjonister tilbake i arbeid

Det har vært iverksatt flere typer tiltak for å begrense tilgangen til uførepensjonsordningen og/eller få uførepensjonister tilbake i arbeid på heltid eller deltid.

4.1 Innstramming i medisinske inngangsvilkår

De medisinske inngangsvilkårene for å få uførepensjon ble innskjerpet i 1991. Det ble i forskrift presisert at ervervsevnen skal være *varig* nedsatt med minst halvparten, og at nedsettelsen *i vesentlig grad* skal skyldes sykdom. Dette innebar en skjerping av kravet om årsakssammenheng mellom den medisinske lidelsen og nedsatt inntekts- eller arbeidsevne. For lidelser uten objektive diagnostiske funn skulle det foreligge bred medisinsk-faglig enighet om vurderingen i det enkelttilfellet. Dette innebar en viss innskjerping av praksis i forhold til såkalte «diffuse» lidelser (Ot.prp. nr. 62 (1990-91)).

Med bakgrunn i en trygderettskjennelse fra 1994 ble forskriften senere opphevet. Det ble i stedet presisert i loven at sosiale og økonomiske problemer ikke gir rett til uførepensjon. Kravet om at den medisinske lidelsen skal være varig (men ikke livsvarig) og at sykdommen skal være hovedårsak til reduksjon i ervervsevnen ble lovfestet. Særbehandlingen av lidelser uten «objektive funn» ble opphevet.

Innskjerpingen i 1991 førte til reduksjon i nytilgangen og flere fikk avslag. Mange fikk imidlertid senere omgjort avslaget ved anke. Fra midten av 1990-tallet har det vært en økning i nytilgangen. Det kan virke som om uføretidspunktet som følge av innstrammingene ble utsatt.

4.2 Skjerpet krav til yrkesmessig og geografisk mobilitet

I 1991 ble kravet om yrkesmessig og geografisk mobilitet skjerpet (Ot. prp. nr. 3 (1990-91)). Ved vurdering av hvor mye inntektsevnen er nedsatt (fastsetting av uføregrad) skal inntektsmulighetene i *ethvert arbeidsområde* uførepensjonssøkeren fortsatt kan utføre sammenliknes med de inntektsmulighetene vedkommende hadde før sykdommen, skaden eller lytet oppsto.

Det er et vilkår for å få uførepensjon at søkeren har gjennomgått hensiktsmessig behandling for å bedre inntektsevnen eller arbeidsevnen og at yrkesrettet attføring er forsøkt. Når det skal vurderes om et behandlingstiltak eller attføringstiltak er hensiktsmessig, skal det i tillegg til alder, utdanning, arbeidsbakgrunn og arbeidsmuligheter også legges vekt på om vedkommende kan få arbeid dersom han eller hun pendler eller flytter. Dersom pendling/flytting for å gjennomføre attføring eller få arbeid byr på store problemer for eksempel av helsemessig eller familiemessig art, kan en lempe på kravet. Uføresøkerens alder er også et viktig moment i vurderingen.

4.3 Kvalitetssikring/regionalisering av vedtak

Trygdeetaten har de senere år arbeidet med å utvikle og iverksette tiltak for å sikre kvaliteten ved behandlingen i uførepensjonssaker. Som et ledd i dette arbeidet har Rikstrygdeverket gjennomført to kvalitetsundersøkelser i form av et pilotprosjekt og et hovedprosjekt.

Prosjekt 4000 som ble avsluttet i 2001 er en landsdekkende gjennomgang av 4000 førstegangsvedtak i uførepensjonssaker. Sakene ble først gjennomgått av saksbehandlere fra eget fylke og deretter av saksbehandlere fra andre fylker for å avdekke eventuelle sprik i fylkenes vurderingen av om vilkårene er oppfylt, om det er innhentet tilstrekkelig dokumentasjon og om pensjonen er riktig fastsatt.

Formålet med undersøkelsen var å fremskaffe systematisk kunnskap om kvaliteten i saksbehandlingen på uførepensjonsområdet, og avdekke eventuelle risikoområder i forhold til etatens målsettinger og kvalitetskrav på området. Det ble utarbeidet fylkesvise rapporter med systematiske tilbakemeldinger til hvert enkelt fylke om kvaliteten i uførepensjonvedtakene i eget fylke.

Resultatene fra undersøkelsen tyder på at det er relativt få saker hvor det er uenighet om uførepensjon burde vært innvilget. Når det gjelder avslåtte søknader, var det større uenighet. En stor andel av sakene ble karakterisert som tvilssaker (20 prosent). Dette har sammenheng med at det er et relativt stort spillerom for skjønnsutøvelse ved innvilging av uførepensjon. Det manglet opplysninger i 20 prosent av sakene. Dette gjaldt oftere i avslagssaker enn innvilgede saker.

På bakgrunn av resultatene i undersøkelsen er det utarbeidet og iverksatt en rekke tiltak for å sikre kvaliteten på saksbehandlingen på uførepensjonsområdet:

- Det er utviklet en nasjonal *kvalitetsstandard inkludert elektronisk saksbehandlingsblankett* med tilhørende veiledning og kvalitetskrav som skal bidra til en riktig og enhetlig saksbehandling for uførepensjonsområdet. God kvalitet foreligger når saksbehandlingen er i samsvar med de kravene som stilles i standarden, og den vil fungere som en norm ved senere kvalitetsundersøkelser på ulike nivåer i etaten.
- Saksbehandlingsblanketten skal tas opp til revurdering på bakgrunn av fylkestrygdekontorenes vurderinger og erfaringer med den. Rikstrygdeverket planlegger å gjennomføre en evaluering av bruken av blanketten og kvalitetsstandarder i løpet av 2002.
- Ut i fra de risikoområdene som er avdekket i de fylkesvise rapportene, er fylkestrygdekontorene pålagt å utarbeide *fylkesvise handlingsplaner* for å heve kvaliteten på området.
- Fylkene prøver nå ut *ulike organisatoriske modeller* for faglig samarbeid i forbindelse med behandling av uførepensjonssøknader i form av regionalt og tverrfaglig samarbeid, samarbeid i faglige nettverk m.v. Rikstrygdeverket planlegger å gjennomføre en evaluering av de ulike modellene i løpet av 2002 for bl.a. å vurdere om valg av modell kan ha betydning for kvaliteten i saksbehandlingen.

4.4 Skjerpet krav om at attføring skal være forsøkt

Med bakgrunn i forslag i Revidert nasjonalbudsjett 2000 er kravet om at yrkesrettet attføring skal være forsøkt før uførepensjon kan innvilges blitt skjerpet. Yrkesrettet attføring skal alltid være forsøkt med mindre åpenbare grunner tilsier at det ikke er hensiktsmessig når den som søker uførepensjon er under 35 år eller den som søker uførepensjon er under 45 år med diagnoser muskel- og skjelettlidelser eller lettere psykiske lidelser. Også personer med muskel- og skjelettlidelser over 45 år skal som hovedregel ha prøvd attføring før uførepensjon kan tilstås.

For personer under 35 år med rusmiddelproblemer eller psykososiale problemer er vilkåret om gjennomgått attføring særlig strengt.

Det er Aetat som skal vurdere hvilke attføringstiltak som er nødvendig og hensiktsmessig for at uførepensjonssøkeren skal komme tilbake i arbeid. Avklaring av behovet for yrkesrettet attføringstiltak forutsetter imidlertid et nært samarbeid mellom trygdeetat og Aetat. Sosialdepartementet (tidligere Sosial- og helsedepartementet) og Arbeids- og administrasjonsdepartementet har gitt Rikstrygdeverket og Arbeidsdirektoratet felles styringssignaler om at flere uførepensjonssøkere skal forsøke attføring. De to direktoratene arbeider nå ut i fra felles mål og prioriteringer på attføringsområdet som er nedfelt i et felles saksbehandlings- og samarbeidsrunskriv for trygdeetaten og Aetat.

Skjerpingen av attføringskravet har resultert i en betydelig økning i andelen som går fra rehabiliteringspenger til attføring (fra 19 pst. i 1998 til 29 pst. i 2001). Antall personer under yrkesrett attføring har økt fra 29 300 i 1998 til 40 800 i 2001. Det gjenstår å se om økningen i antallet personer på yrkesrettede attføringstiltak fører til at disse kommer tilbake i arbeid eller om overgang til uførepensjon bare utsettes.

Andelen som har forsøkt attføring i treårsperioden før uførepensjonering har gått ned og var i september 2001 på 14,1 prosent mot 17,8 prosent i 1996. Andelen som har forsøkt attføring er betydelig høyere i yngre aldersgruppene. Blant nye uførepensjonister under 30 år har over 50 prosent forsøkt attføring, mens 28,4 prosent av de mellom 40 og 45 hadde vært på attføringstiltak.

I årene framover forventes økt tilstrømning til attføring som følge av innskjerping av attføringskravet i forbindelse med vurdering av uførepensjon og satsingen på reaktivisering av uførepensjonister. Intensjonsavtalen om et mer inkluderende arbeidsliv vil også påvirke tilgangen til attføring.

4.5 Tiltak for å motivere til kombinasjon arbeid og trygd

Velferdsmeldinga (St. meld nr 35 (1994-95)) foreslo flere tiltak som skulle gjøre det lettere for uførepensjonister å kombinere arbeid og trygd. Med virkning fra 1. mai 1997 er det gjort flere endringer i regelverket for å motivere uførepensjonister til å prøve seg i arbeid:

- Økning av friinntektsgrensen fra 1₂ til 1 G for uførepensjonister som har hatt uførepensjon i minst ett år.
- Uførepensjonister får beholde retten til pensjon i inntil 3 år i forbindelse med arbeidsforsøk
- «Frysing» av retten til garantert tilleggspensjon til fylte 36 år når vedkommende ville ha fylt vilkårene for garantert tilleggspensjon før fylte 26 år.

- Forsøk med uføregrad ned til 20 %. Det er en forutsetning at vedkommende allerede har hatt uførepensjon i ett år. Forsøksordningen gjelder foreløpig fram til 1. januar 2003.

Det har vært en økning i uførepensjonister som har arbeidsinntekt ved siden av pensjonen. Ca 25 prosent av uførepensjonister med 100 prosent pensjon har arbeidsinntekt i tillegg. De fleste med 100 prosent pensjon har imidlertid lav inntekt under 0,3 G. Selv om det har vært en viss økning i uførepensjonister med inntekt like under friinntektsgrensen på 1 G, har ikke hevingen av friinntekten ført til en vesentlig inntektsøkning blant uførepensjonister. Andelen som går ned i uføregrad har holdt seg relativt stabil.

4.6 Reaktivisering av uførepensjonister - tilbake til arbeid

Fra 2001 har det vært satset på å få uførepensjonister tilbake til arbeid. Det legges vekt på at personer som har full uførepensjon skal komme tilbake i arbeid på deltid eller full tid og at personer med gradert pensjon og deltidsarbeid skal øke arbeidsinnsatsen.

Opplegget for reaktivisering av uførepensjonister som ble vedtatt som en del av budsjettforliket høsten 2000, er mer omfattende enn det som ble varslet i Revidert nasjonalbudsjett for 2000. Opplegget er også mer omfattende enn det ambisjonsnivået som er beskrevet i Sandmanutvalgets rapport. Det forutsettes obligatorisk deltakelse når trygdeetaten vurderer at uførepensjonisten har mulighet til å delta i arbeidslivet eller øke arbeidsinnsatsen. Det vil si at alle uførepensjonistene som blir innkalt til samtale med trygdekontoret skal møte og drøfte med trygdekontoret hvilke muligheter de har for å komme tilbake til arbeid, eller å øke arbeidsinnsatsen.

Reaktivisering av uførepensjonister er et samarbeidstiltak mellom trygdeetaten og Aetat. Trygdeetaten har foretatt en vurdering av rundt 60.000 saker der uførepensjonisten er under 50 år. Dette er i hovedsak saker der diagnosen som ligger til grunn for uførepensjonen er muskel/skjelett problemer og/eller lettere psykiske lidelser. Etter en vurdering av opplysninger i saksdokumentene innkaller trygdeetaten de uførepensjonistene som en antar har et reaktiveringspotensiale til samtale. Samtalene er mellom uførepensjonisten og trygdefunksjonæren, og i mange tilfeller er også en representant fra Aetat med.

For mange uførepensjonisten er det en krevende prosess å komme tilbake til arbeid. Motivasjon og innsats er forutsetninger for å lykkes. For å styrke uførepensjonistenes motivasjon og innsats må trygdeetaten og Aetat gi god og relevant informasjon om muligheter og virkemidler, og de må gi tilbud om nødvendig oppfølging over tid.

Relevant informasjon på riktig tidspunkt er viktig for å styrke motivasjonen og ønsket om å forsøke å komme tilbake til arbeid. I en forskningsrapport fra NOVA sommeren 2001: Levekår og livskvalitet hos uførepensjonister og mottakere av avtalefestet pensjon (rapport 10/01) går det fram at uførepensjonistene i liten grad kjenner til muligheten til å forsøke seg i arbeidslivet og få uførepensjonen tilbake i løpet av tre år, dersom forsøket mislykkes. Det er derfor i reaktiveringsarbeidet lagt stor vekt på informasjon til uførepensjonister.

Økonomiske insitamenter (det skal lønne seg å arbeide) er en viktig faktor som har stor betydning for motivasjonen. Ordningen med friinntekt på 1 G har vist seg å ha uheldige terskelvirkninger fordi uførepensjonister som øker arbeidsinnsatsen og tjener mer enn friinntekten på 1 G risikerer å få lavere samlet inntekt (arbeidsinntekt + gradert uførepensjon) enn tidligere. Reglene om friinntekt ble derfor endret høsten 2001 for uførepensjonister som vil tilbake til arbeid, eller som øker arbeidsinnsatsen, se punkt 6.5. Dette er et forsøk i påvente av nye permanente regler for inntektsprøving/avkorting av uførepensjon ved kombinasjonen arbeid/trygd, jf. punkt 7.4.

En annen faktor som har betydning for motivasjon og mulighet til å lykkes er at det finnes relevante arbeidsmuligheter. Det er i 2002 avsatt 40 mill kroner fra uførekapitlet i folketrygden til et forsøk med lønns subsidium til arbeidsgivere som ansetter uførepensjonister som vil tilbake til arbeid. Arbeidsgiver får 50 prosent lønnstilskudd i inntil 3 år. Arbeidstakeren/uførepensjonisten får tarifflønn. Arbeidstakeren er midlertidig ansatt i ett år. Deretter skal vedkommende sikres fast ansettelse. Ordningen administreres av Aetat. Dersom arbeidsforsøket mislykkes før det har gått tre år, har medlemmet rett til å få sin tidligere uførepensjon tilbake uten ny prøving av vilkårene.

Arbeidet med reaktivisering er ett av flere tiltak der målet er å utvikle et arbeidsliv der det er plass til alle. Den kunnskap som utvikles i reaktiviseringsarbeidet er sentral i begge etatene, både for å lykkes i det pågående arbeidet og i arbeidet med å ivareta intensjonsavtalen om et inkluderende arbeidsliv. Ett av målene i Intensjonsavtalen er at langt flere med nedsatt funksjonsevne skal inn i arbeidslivet. Den kunnskap og erfaring som utvikles i reaktiviseringsarbeidet vil stå sentralt i de fremtidige oppgavene trygdeetaten og Aetat vil få i oppfølgingen av personer som får tidsbegrenset uførestønad.

Erfaringer med reaktivisering så langt

Første kvartal 2002 hadde over 8000 uførepensjonister hatt en eller flere samtaler med trygdeetaten. Av disse er det ca 2 700 som sier at de vil forsøke å komme tilbake til arbeidslivet eller øke arbeidsinnsatsen. Mange har behov for flere samtaler og ytterligere avklaring før de kan ta en beslutning. Over 500 uførepensjonister har begynt i arbeid eller økt arbeidsinnsatsen, men ikke alle har inntekt over folketrygdens grunnbeløp. Rundt 440 uførepensjonister har fått redusert uførepensjonen med hvilende pensjonsrett, slik at de kan få pensjonen tilbake i løpet av en treårsperiode ved tilbakefall. Fylkene rapporterer at rundt 1800 av uførepensjonistene har behov for bistand fra Aetat for å komme tilbake til arbeidslivet.

Reaktiviseringsarbeidet er nå i en fase der mange uførepensjonister har behov for tiltak i Aetats regi for å komme tilbake i arbeid.

Sammenliknet med tidligere forsøk på å få uførepensjonister tilbake i arbeid er det pågående reaktiviseringsprosjektet så langt mer vellykket. Trygdeetaten og Aetat har samarbeidet om tiltaket. Det er en forutsetning at uførepensjonister som skal reaktiviseres med sikte på tilbakeføring til arbeid skal kunne benytte de vanlige tiltakene i Aetat som gjelder for yrkeshemmede i tillegg til lønnstilskuddsordningen som er forbeholdt uførepensjonister. Det er viktig at uførepensjonister som er motivert til å komme tilbake i arbeid får en rask avklaring slik at tiltak kan iverksettes uten for lang ventetid.

4.7 Oppsummering

Til tross for at det er iverksatt flere typer tiltak for å hindre utstøting fra arbeidslivet og for å motivere uførepensjonister til å prøve seg i arbeid, økte nytilgangen til uførepensjonsordningen på 1990-tallet.

Sandmanutvalget har vist at det ikke er en enkelt forklaring på den sterke veksten i antallet mottakere av sykdomsrelaterte trygdeytelser på 1990-tallet. Flere faktorer antas å ha betydning for veksten i tallet på stønadsmottakere, for eksempel demografi, forhold på arbeidsmarkedet, arbeidsmiljøfaktorer.

Skjerpet krav til at attføring skal være forsøkt før uførepensjon kan tilstås antas å ha hatt betydning for reduksjonen i uføretilgang det siste året. I hvilken grad det er sammenheng mellom redusert uføretilgang etter 1999 og de andre tiltakene som har vært iverksatt er mer usikkert.

Utviklingen i sykefraværet har betydning for tilgangen til andre stønader. Både Sandmanutvalget og intensjonsavtalen om et mer inkluderende arbeidsliv, som partene har inngått, legger vekt på at det er viktig å sette inn tiltak tidlig i sykefraværstfasen for å forebygge sykefravær og varig utstøting.

Oppfølging av intensjonsavtalen er også viktig med hensyn til å få flere uføre tilbake i arbeid. Arbeidsgivere som inngår samarbeidsavtale med trygdeetaten forplikter seg til å legge til rette for at flere med redusert arbeidsevne skal komme i arbeid. For en stor gruppe vil det være aktuelt med attføringstiltak i regi av Aetat. Det er viktig at det avsettes tilstrekkelig ressurser i Aetat til attføring av uførepensjonssøkere og tiltak for å få uføre tilbake i arbeid.

Mange uførepensjonister vil kunne arbeide på heltid eller deltid dersom forholdene legges til rette i arbeidslivet. Flere av tiltakene som ble iverksatt på 1990-tallet for å motivere uførepensjonister til å kombinere arbeid og trygd har fått økt betydning i forbindelse med reaktivisering av uførepensjonister, for eksempel bestemmelsen om hvilende pensjonsrett og muligheten for å gradere uførepensjonen lavere enn 50 prosent i forbindelse med opptrapping av arbeidsinnsats. Det har vært en økning i antallet uførepensjonister med arbeidsinntekt. I hvor stor grad dette skyldes iverksatte tiltak eller utviklingen i arbeidsmarkedet er vanskelig å fastslå.

5 Tiltak for å redusere nytilgangen til uførepensjon og få uførepensjonister tilbake i arbeid

5.1 Intensjonsavtalen om et inkluderende arbeidsliv

Oppfølging av intensjonsavtalen mellom partene i arbeidslivet og offentlige myndigheter om et inkluderende arbeidsliv er i dag det viktigste tiltaket for å beholde folk i arbeid og få personer som har falt ut av arbeid av helsemessige årsaker tilbake i arbeid.

Intensjonsavtalens operative mål er:

- Å redusere sykefraværet med 20 prosent for hele avtaleperioden
- Å få tilsatt langt flere arbeidstakere med redusert funksjonsevne (yrkeshemmede, personer som har vært på attføringstiltak, reaktiverede uførepensjonister) enn i dag.
- Å øke gjennomsnittlig avgangsalder fra yrkeslivet

Det er iverksatt flere tiltak fra det offentliges side for å støtte opp under partenes arbeid med å få ned sykefraværet og få flere yrkeshemmede i arbeid. Intensjonsavtalens mål om redusert sykefravær og flere med redusert arbeidsevne i arbeid vil være sentralt for det videre arbeidet med å hindre utstøting og redusere tallet på nye uførepensjonister.

5.1.1 Arbeidsplassen som arena for tiltak

I tråd med forslag i Sandmanutvalgets innstilling, legger Intensjonsavtalen til grunn at arbeidsplassen skal være den viktigste arenaen for å forebygge sykefravær og hindre varig utstøting fra arbeidslivet. Erfaringer tilsier at jo tidligere en setter inn tiltak, jo større er muligheten for å forebygge varig uførhet. Når personen har falt ut av arbeid, og det eventuelt foreligger søknad om uførepensjon, skal det mer til av tiltak for at vedkommende skal komme tilbake i arbeid. Gjennom å legge større vekt på den enkeltes funksjonsevne vil arbeidsgivere lettere kunne finne fram til relevante tiltak. Funksjonsvurdering vil også være et nyttig verktøy når en skal vurdere om vilkårene for uførepensjon, eventuelt tidsbegrenset uførestønad er oppfylt.

Offentlige myndigheter skal støtte opp under tiltak som iverksettes på den enkeltes arbeidsplass. Trygdeetaten har i denne sammenheng fått et utvidet oppfølgingsansvar. Trygdeetaten skal bistå bedriftene og koordinere tiltak.

5.1.2 Intensjonsavtalens mål om å få flere med redusert arbeidsevne i arbeid

Å få personer med redusert arbeidsevne i arbeid er et annet viktig mål i Intensjonsavtalen. Dette kan gjelde personer som har avsluttet attføringstiltak eller andre med helseproblemer eller funksjonshemninger som ikke er kommet inn på arbeidsmarkedet. Det kan også gjelde uførepensjonister som skal reaktiveres til arbeid. Myndighetene skal bistå arbeidsgiverne, men virksomhetene må være villig til å ta i mot arbeidstakere som ikke nødvendigvis er 100 prosent produktive.

Partene vil forhandle om måltall og komme tilbake med en nærmere konkretisering av hvordan dette punktet i intensjonsavtalen skal følges opp.

5.2 Større vekt på funksjonsevne

Sandmanutvalget foreslo at en i større grad skal legge vekt på funksjonsevne ved tildeling av trygdeytelser og iverksetting av tiltak. Når arbeidsevnen skal vurderes, vil funksjonsevne være et bedre mål enn diagnose. Oppmerksomheten vil rettes mot hva den enkelte kan gjøre på tross av medisinske lidelser. Ved å legge større vekt på funksjonsevne, vil det bli lettere å finne fram til egnede tiltak i arbeidslivet. Sandmanutvalget mente at funksjonsvurderinger vil kunne medvirke til redusert sykefravær og færre uførepensjonister. Utvalget forutsatte at sykdom fortsatt skal være et vilkår for trygdeytelser.

Kvinnehelseutvalget (NOU 1999:13) har også foreslått at en i større grad bør benytte funksjonsvurderinger ved tildeling av trygdeytelser. Mange av de ubestemte kvinnehelseplagene kjennetegnes ifølge dette utvalget ved at funksjonsevnen er dårlig samtidig som det ofte er vanskelig å finne en klar diagnose som årsak til funksjonsnedsettelsen. Enkelte prosjekter og institusjoner benytter i dag funksjonsvurdering som virkemiddel i rehabiliterings- og utføringssarbeid. En helhetlig funksjonsvurdering vil ofte være en forutsetning for å finne fram til relevante rehabiliterings- og utføringstiltak for personer med sammensatte lidelser

Sandmanutvalgets forslag om i større grad å benytte funksjonsvurderinger er delvis fulgt opp gjennom Intensjonsavtalen. Partene i arbeidslivet er enige om at tiltak på arbeidsplassen bør iverksettes på grunnlag av funksjonsvurdering. Det er etter forslag i Ot. prp. nr. 29 (2001-2002) presisert i folketrygdloven at legens vurdering av arbeidsuførhet i forbindelse med sykmelding skal ta utgangspunkt i en funksjonsvurdering. Sykmeldingsattesten er endret i tråd med dette. Det er også presisert at den sykmeldte har plikt til å gi arbeidsgiver og trygdeetaten opplysninger om egen funksjonsevne.

Tverrfaglig samarbeid er ofte en forutsetning for å kunne foreta en helhetlig vurdering av den enkeltes funksjon. Leger, ergoterapeuter, fysioterapeuter, psykologer og andre med spesiell kunnskap om arbeidslivets krav vil være aktuelle samarbeidspartnere.

Sandmanutvalget foreslo at det tas initiativ til samarbeid mellom ulike fagmiljøer for å utarbeide et helhetlig opplegg for funksjonsvurdering. Departementet har bedt Norges forskningsråd om å ta initiativ til og koordinere forsknings- og utredningsprosjekter hvor målet er å komme fram til et opplegg for helhetlig funksjonsvurdering. Prosjektet(ene) skal blant annet avklare:

- meningsinnholdet i funksjonsbegrepet som et vurderings- og tildelingskriterium for tiltak
- utforming og operasjonalisering av funksjonskriterier
- hvilke metoder som vil være hensiktsmessige ved utforming av funksjonskriterier og hvilke type informasjon og kunnskap det er behov for
- hvilken type kompetanse en vil ha behov for og organisering av tverrfaglig kompetanse i forbindelse med funksjonsvurdering
- utforming av beslutningsprosess
- spørsmål om brukermedvirkning og taushetsplikt
- rettssikkerhetsspørsmål og likebehandling

Departementet har også bedt om en oversikt over erfaringer med funksjonsvurderinger og forsøk fra andre land. Det er aktuelt å iverksette flere prosjekter.

5.3 Legen som premissleverandør - mer vekt på tverrfaglig vurdering

---

Det er trygdeetaten som skal avgjøre om søkeren fyller vilkårene for uførepensjon. Søkerens lege er imidlertid en viktig premissleverandør. Legens rolle er tosidig. På den ene siden er legen tillagt portvaktfunksjon. Legen skal hindre at ikke noen urettmessig blir innvilget trygdeytelser. På den annen side opptrer ofte legen som pasientens advokat.

Selv om søkeren skal fylle nærmere bestemte vilkår for å få uførepensjon, har både lege og trygdeetat et relativt stort spillrom for skjønn. En undersøkelse der 360 leger i 8 fylker har vurdert to fiktive sykehistorier viser stor uenighet mellom legene om det bør gis uførepensjon. Legene var uenige om de medisinske vilkårene var oppfylt, om arbeidsevnen var nedsatt i tilstrekkelig grad og om behandling/attføring var forsøkt (Terum, Nergård). Forskjellene i legenes vurdering ble forklart med at legene hadde forskjellig moral og verdisyn.

Det lokale trygdekontoret har vedtaksmyndighet i kurantsaker, dvs. når det er opplagt at søkeren bør få innvilget uførepensjon. I mer kompliserte og sammensatte tilfeller er det fylkestygdekontoret som fatter endelig vedtak.

I andre land er rutinene annerledes. Det legges ofte mer vekt på tverrfaglige vurderinger. I Danmark for eksempel har ikke den enkelte mulighet til å søke om førtidspensjon. Etter «Aktiveringsloven» fra 1998 skal alle muligheter på arbeidsmarkedet være forsøkt før det kan innvilges førtidspensjon. Dersom tiltak i arbeidsmarkedet ikke fører fram, kan et *tverrfaglig team* anbefale at det innvilges førtidspensjon. I Nederland blir arbeidstakere som har vært sykmeldt i 10 måneder innkalt til en «uførevurdering» av et team bestående av lege og arbeidskonsulent. Disse foretar en vurdering både av medisinsk uførehet og en funksjonsvurdering i forhold til arbeid basert på en standardisert test.

I Norge benyttes bare i liten grad tverrfaglige vurderinger i forbindelse med innvilgelse av uførepensjon. Vi har basisgruppene hvor lege, trygdeetat og Aetat er representert, men disse har begrenset kapasitet og benyttes bare i spesielt vanskelige tilfeller.

Rutiner for vurdering av den enkeltes funksjon i forbindelse med søknad om uførepensjon/ tidsbegrenset stønad er viktig for å sikre at relevant attføringstiltak kan iverksettes og/eller at den enkeltes restarbeidsevne blir utnyttet. Funksjonsvurdering og innvilgelsesprosedyre må ses i sammenheng. Departementet vil foreta en nærmere vurdering av saksbehandlingsrutiner og beslutningsprosesser ved behandling av søknad om uførepensjon og den nye tidsbegrensede stønaden. Det bør i den forbindelse vurderes i større grad å benytte tverrfaglige vurderinger, hvor funksjonsvurderinger inngår som et viktig verktøy for å avklare søkerens arbeidsevne. Det bør også etter departementets oppfatning i større grad legges til rette for at arbeidsevnen skal kunne prøves ut. Det er viktig å hindre at kravet om at attføring skal være forsøkt før uførepensjon kan innvilges ikke bare blir et pliktlop, men et reelt forsøk på å

få søkeren i arbeid og hindre uførepensjonering. Departementet vil ta initiativ til en gjennomgang av systemet for innvilgelse av uførepensjon og tidsbegrenset uførestønad.

5.4 Tidsbegrenset uførestønad

5.4.1 Innføring av en tidsbegrenset stønad

Ved å innføre en tidsbegrenset stønad slik Sandmanutvalget har foreslått, vil en markere at uføre ikke alltid skal ha en varig ytelse. En tidsbegrenset stønad vil ikke gi samme langsiktige økonomisk trygghet som varig uførepensjon. Stønadmottakeren vil være usikker på om han/hun fyller vilkårene for fortsatt stønad ved revurdering. Dette kan forhindre en del å søke om uførestønad/uførepensjon, og motvirke utstøting. At stønaden er tidsbegrenset kan også være et insitament for stønadsmottakeren til å forsøke seg i arbeid i stønadsperioden. Det vil være lettere for stønadsmottakere som har hatt stønad i en begrenset periode å komme tilbake i arbeid enn for personer som har hatt uførepensjon i flere år.

Spørsmålet om å innføre en midlertidig eller tidsbegrenset ytelse har blitt vurdert tidligere i NOU 1977:14 *Folketrygdens uførebegrep* og i NOU 1990:17 *Uførepensjon*. I sistnevnte utredning ble det foreslått at uførepensjon skal kunne gis som korttidspensjon når det er grunn til å vente at senere endringer kan påvirke arbeidsmulighetene. Vedtak om korttidspensjon var forutsatt å gjelde for ett til tre år, og inngangsvilkårene skulle være de samme som for ordinær uførepensjon. Bakgrunnen for forslaget var at en antok at en slik ordning ville bidra til at flere kommer tilbake i arbeid. Forslaget er ikke fulgt opp. Motargumentene har vært at en korttidspensjon bare vil medføre en utsettelse av uførepensjoneringstidspunktet.

Etter Sandmanutvalgets vurdering kan innføring av en tidsbegrenset stønad være et viktig signal om at ikke alle som er arbeidsuføre kan forvente å få en varig trygdeytelse.

Det er i dag vilkår om at arbeidsevnen skal være *varignedsatt* med minst 50 prosent på grunn av sykdom, skade eller lyte. Med varig menes langvarig, ikke nødvendigvis livsvarig. Om lag 50 prosent av de nye uførepensjonistene har i dag muskel- og skjelettlidelser eller lettere psykiske lidelser. Dette er lidelser som ikke nødvendigvis medfører varig nedsatt inntektsevne. Det antas at en del av disse vil kunne komme tilbake i arbeid etter en tid som følge av relevante behandlingstiltak, eller fordi arbeidsforholdene vil ligge bedre til rette på et senere tidspunkt.

En tidsbegrenset uførestønad må på den ene siden avgrenses i forhold til rehabiliterings- og attføringspenger, og på den annen side i forhold til varig uførepensjon.

- *Rehabiliteringspenger* ytes under aktiv behandling og rehabilitering, og kan gis i 52 uker. I særlige tilfeller, som er beskrevet i forskrifter, kan det gis rehabiliteringspenger for en lengre periode. Fra 1. januar 2001 ble forskriften utvidet til også å omfatte vedlikeholdsbehandling og egentrening ved manglende behandlingstilbud, så lenge det er utsikt til bedring av arbeidsevnen på noe sikt (2-3 år).
- *Attføringspenger* gis under yrkesrettet attføring og i ventetid
- *Tidsbegrenset uførestønad* bør gis når ytterligere behandling, rehabilitering

eller attføring ikke ventes å bedre arbeidsevnen på vurderingstidspunktet, men det er mulighet for at arbeidsevnen kan bedres på sikt.

- *Varig uførepensjon*bør som hovedregel forbeholdes personer som er 100 prosent arbeidsuføre uten utsikt til bedring av arbeidsevnen.

Som hovedregel bør tidsbegrenset uførestønad gis når søkeren har en ikke ubetydelig arbeidsevne i behold og derfor får gradert ytelse. Tidsbegrenset uførestønad bør også kunne ytes til personer som er 100 prosent arbeidsuføre på søknadstidspunktet dersom det med tiden vil kunne skje en bedring av arbeidsevnen.

Departementet har vurdert om uføre over en viss alder alltid bør tilkjennes varig uførepensjon, fordi det vil være lite sannsynlig at de kommer tilbake i jobb, men har kommet fram til at det ikke vil være i samsvar med den politiske målsettingen om å utsette pensjoneringstidspunktet og stimulere eldre arbeidstakere til å fortsette i arbeid.

Stønadmottakere med varig uførepensjon skal i utgangspunktet være 100 prosent arbeidsuføre uten mulighet til å komme tilbake i arbeid. Det bør imidlertid også være mulig å få gradert uførepensjon i kombinasjon med arbeid når det antas ikke å være mulighet for at vedkommende vil kunne øke arbeidsinnsatsen. Dette kan for eksempel gjelde funksjonshemmede med deltidsarbeid eller andre med klart avgrensede sykdomstilstander og hvor arbeidsevnen er avklart.

Departementet anslår på usikkert grunnlag at 40 prosent av nytilgangen vil få tidsbegrenset uførestønad.

5.4.2 Oppfølging av personer med tidsbegrenset uførestønad

Når en person er innvilget tidsbegrenset uførestønad som skal revurderes senest etter 4 år, indikerer dette at det er en viss mulighet for at vedkommende skal komme tilbake i arbeid på heltid eller deltid eller at vedkommende kan øke arbeidsinnsatsen. Det antas at en del vil komme seg/friskne til etter en periode med tidsbegrenset stønad. Det skal ikke være krav om behandlingstiltak eller yrkesrettet tiltak i stønadsperioden.

Innvilgelse av tidsbegrenset uførestønad forutsetter imidlertid at det i vedtaket kommer fram hvilke forhold som en antar vil kunne endre seg, for eksempel bedring i helsetilstand, nye behandlingstiltak eller relevante arbeidsmuligheter. Det bør skisseres et oppfølgingsopplegg i regi av trygdeetaten i samarbeid med Aetat, eventuelt rehabiliteringsansvarlig i kommunen eller sosialetaten. Oppfølgingen kan for eksempel bestå i oppfølgingssamtale, deltakelse i nettverksgrupper eller aktivitetsgrupper.

Etter revurdering kan ytelsen opphøre fordi det settes i verk attføringstiltak eller vedkommende kommer i fullt arbeid, uføregraden kan endres, ytelsen kan forlenges for en ny 1-4 års periode eller mottakeren kan gå over på varig uførepensjon.

Oppfølging av stønadmottakere med tidsbegrenset stønad må ses i sammenheng med den pågående reaktiviseringen av uførepensjonister. Det vil i flere år framover være personer blant de som allerede er innvilget uførepensjon som kan være aktuelle for reaktiviseringstiltak med sikte på tilbakeføring til arbeid. Etterhvert vil imidlertid ressursene måtte settes inn i sin helhet for å få stønadmottakere med tidsbegrenset uførestønad tilbake i arbeid.

5.5 Samarbeid mellom trygdeetat og Aetat

Revurdering av tidsbegrenset uførestønad med sikte på tilbakeføring til arbeid vil være ressurskrevende og forutsetter aktiv innsats både fra trygdeetaten og Aetat. Det skal foretas en vurdering av stønadsmottakerens arbeidsevne på revurderingstidspunktet. Stønadsmottakere som en antar vil komme tilbake i arbeid må kunne benytte Aetats tiltak og virkemidler når dette er hensiktsmessig.

Det vil til en hver tid være et stort antall saker som skal revurderes. I tillegg vil det i flere år framover være uførepensjonister som trygdeetaten skal forsøke å reaktivisere med sikte på yrkesdeltakelse. Dersom en skal lykkes med tilbakeføring til arbeid, vil trygdeetaten være helt avhengig av aktiv innsats fra Aetat.

Videre er en avhengig av at det finnes arbeidsmuligheter og at arbeidsgivere er villig til å ta i mot personer med helseproblemer som har vært utenfor arbeidsmarkedet en periode. Virksomheter som inngår samarbeidsavtale om et inkluderende arbeidsliv har forpliktet seg til å legge til rette for at personer med redusert arbeidsevne skal få arbeid. Det offentlige skal støtte opp under tiltak som iverksettes på arbeidsplassen, men det er arbeidsgivers valg om en yrkeshemmet person med redusert arbeidsevne skal ansettes. Lønnstilskuddet som er etablert i 2002 for å få uførepensjonister tilbake i arbeid vil være et egnet virkemiddel for personer som skal tilbake i jobb etter en periode på tidsbegrenset uførestønad.

5.6 Økonomiske insentiver for økt arbeidsinnsats

5.6.1 Faktorer som har betydning for om stønadsmottakerne kommer tilbake i arbeid

Det er flere forhold som har betydning for om trygdemottakere kommer tilbake i arbeid. I tillegg til helsemessige forutsetninger er motivasjon og ønske om yrkesdeltakelse en viktig faktor. Økonomisk trygghet dersom arbeidsforsøk ikke lykkes er også viktig. I dag får uførepensjonister beholde retten til pensjon i 3 år.

Nivået på ytelsen vil også kunne ha betydning for yrkesdeltakelse. Generelt vil lav stønad kunne medvirke til at flere fortsetter i arbeid når dette er mulig framfor å søke om trygd. Lave ytelser vil også være et insitament til å skaffe seg tilleggsinntekter og forsøke å komme tilbake i arbeid. Lavere kompensasjonsnivå for den tidsbegrensede uførestønaden enn for rehabiliterings- og attføringspenger vil kunne bidra til at flere velger aktive tiltak. På den andre siden kan et lavere kompensasjonsnivå kunne medvirke til at flere vil forsøke å få varig uførepensjon. Det er derfor viktig at trygdeetatens motivering av den enkelte for tilbakevending til arbeidslivet starter så tidlig som mulig.

Avkortingsregler uten terskelvirkninger er en annen faktor. For å motivere uføre til å forsøke seg i arbeid, ble inntektsprøvningsreglene for uførepensjonister som skal reaktiviseres endret høsten 2001, se punkt 6.5. Et høyt fribeløp er et viktig insitament for uførepensjonister til å forsøke seg i arbeid, dvs. fra ikke arbeid til litt arbeid. For videre opptrapping av arbeidsinnsatsen vil lav avkorting av trygdeytelsen kunne motivere til arbeidsinnsats.

5.6.2 Ordningen med friinntekt

Hevingen av friinntektsgrensen fra $1\frac{1}{2}$ til 1 G (G = folketrygdens grunnbeløp) i 1997 har ført til at flere uførepensjonister har lønnet arbeid ved siden av trygden, og det er tendens til en viss opphoping av inntekt rundt 1 G. Andelen som får redusert uføregrad har imidlertid vært relativt konstant.

Dagens ordning med friinntekt på 1 G kombinert med ventetid på ett år har uheldige terskelvirkninger når inntekten overstiger friinntektsgrensen. Når friinntekten overskrides, blir uførepensjonen revurdert og ny uføregrad fastsatt på grunnlag av den faktiske arbeidsinntekten. Uførepensjonister med tidligere lav eller middels høy inntekt vil kunne få samlet lavere inntekt eller få lite igjen for å øke arbeidsinntekten utover friinntektsgrensen på 1 G.

Ventetiden på ett år før en uførepensjonist kan tjene 1 G uten reduksjon i ytelsen er også blitt sett på som lite fleksibel. Begrunnelsen for ventetiden har vært at reglene om friinntekt kan medvirke til uheldige tilpasninger dersom det var mulig å tjene 1 G kort tid etter at uførepensjonen er innvilget. Dette innebærer at uførepensjonister som har mulighet for ekstraintekt må avstå fra dette i ett år. På den måten vil de kunne miste kontakten med arbeidslivet.

Uføregradering i 10 prosentintervaller gir også terskeeffekter. Nedsatt arbeidsevne med 95,5 prosent gir en uføregrad på 100, mens 94,5 prosent uførehet gir 90 prosent i uføregrad. En grads forskjell kan med andre ord gi 10 000 kroner høyere eller lavere pensjon.

Uheldige insentiv- og terskelvirkninger er bakgrunnen for at det fra 1.09.01 er etablert en forsøksordning der friinntekten på 1 G er gjort om til et fribeløp som holdes utenfor ved ny fastsetting av uføregrad, se punkt 6.5.

For å unngå uheldige terskelvirkninger foreslo Sandmanutvalget å avvikle ordningen med friinntekt på 1 G. Dette skulle bidra til at det alltid vil lønne seg å øke arbeidsinntekten. Utvalget skisserte to ulike modeller for avkorting av uførepensjon/uførestønad (AFP-modellen og avkortingsmodellen), og foreslo at ytelsene skulle graderes i én- prosent intervaller.

Selv om en avviker ordningen med friinntekt eller en gjør friinntekten om til et fribeløp som i forsøksordningen, jf. punkt 6.5, vil en få terskeeffekter når inntekten økes. Dagens skatteregler for uførepensjonister gjør at en fortsatt risikerer å få lavere samlet inntekt ved å øke arbeidsinntekten. Et problem med dagens avkortingsmodell er også at den gir relativt sett høyere avkorting for personer med tidligere lav inntekt og lave ytelser enn for uførepensjonister med høye ytelser.

5.6.3 Ulike inntektsprøvningsregler for forskjellige stønader

Det er i dag ulike modeller for inntektsprøving av trygdeytelser, avhengig av stønadstype. Forskjellene er begrunnet med at formålet med ordningene er forskjellig. Blant annet kan stønadmottakerne i ulik grad velge om de vil være i arbeid eller ikke. Flere ulike inntektsprøvningsmodeller kan imidlertid virke uoversiktlig og kan være vanskelig å forstå for stønadmottakerne og vanskelig å administrere for trygdeetaten.

Tabell 5.1: Inntektsprøvningsmodeller:

Alderspensionister over 70 år:	Ingen avkorting
--------------------------------	-----------------

Tabell 5.1: Inntektsprøvningsmodeller:

Alderspensionister mellom 67-70 år:	Fribeløp på 2 G og 40 prosent avkorting av overskytende inntekt
Etterlattepensjon:	Fribeløp på $\frac{1}{2}$ G og 40 prosent avkorting av overskytende inntekt
AFP:	Prorata-modell. Toleransebeløp på 4000 kroner. I RNB 2002 er det foreslått å øke toleransebeløpet til 15000 kroner.
Uførepensjon:	Friinntekt på 1 G. Revurdering når «ekstrainntekt» overstiger 1 G. Uføregradering med 10 pst. intervaller
Forsøksordning fra 01.09.01	Fribeløp på 1G som holdes utenfor ved revurdering, slingringsmann på 0,1 G
Rehabiliteringspenger/attføringspenger	Ikke friinntekt/fribeløp. Uføregradering

Forskjellen på friinntekt, fribeløp og toleransebeløp :

- *Friinntekt* på 1 G innebærer at når uførepensionister har inntekt som overstiger 1 G vil uføregraden revurderes. Ved fastsettelse av ny uføregrad tas det hensyn til all inntekt (utover det uførepensionisten var forutsatt å tjene på uføretidspunktet hvis vedkommende har gradert pensjon).
- Et *fribeløp* ved revurdering holdes utenfor. Uførepensjonen blir redusert på grunnlag av den inntekt som overstiger fribeløpet.
- *Toleransebeløp* eller slingringsmann fungerer på samme måte som friinntekt. Formålet er å hindre at stønaden må revurderes ved små endringer i inntekt.

I forbindelse med behandlingen av Statsbudsjettet for 2002 ba Stortinget Regjeringen om å komme tilbake med forslag om at AFP-pensjonister skal kunne ha en inntekt på inntil 15000 kroner uten at ytelsen reduseres. Dette ble fulgt opp i Revidert Nasjonalbudsjett 2002.

5.6.4 Skattereglene for pensjonister

Pensjonister blir i utgangspunktet skattlagt likt med andre personlige skattytere. Det er imidlertid noen viktige unntak som sikrer at pensjonister betaler mindre skatt enn lønnstakere med samme inntekt. Trygdeavgiften for alders-, uføre- og AFP-pensjonister er på pensjonsinntekt 3 pst., mens den er 7,8 pst. på lønnsinntekt. I tillegg får alders- og uførepensjonister et særfradrag i alminnelig inntekt, maksimalt 18 360 kroner i 2002. Uførepensjonister med minst 2/3 uføregrad har rett til fullt særfradrag, mens uførepensjonister med lavere uføregrad enn 2/3 får halvt særfradrag.

Ektepar der begge ektefellene er mer enn 2/3 ufør, får hvert sitt særfradrag. Disse særfradragene beholdes når ekteparet går over på alderspensjon. Til sammenlikning får alderspensjonistektepar ett særfradrag på deling. Skattevirkningen av et fullt særfradrag er kr. 5.141,-.

Pensjonister med midlere og lave inntekter sikres en ytterligere skattereduksjon gjennom den såkalte *skattebegrensningsregelen*. AFP-pensjonister og personer med alderspensjon fra folketrygden kan skattlegges etter skattebegrensningsregelen dersom dette gir lavest skatt. Uførepensjonister kan skattlegges etter skattebegrensningsregelen kun dersom ervervsevnen er satt ned

med minst 2/3. I 2000 hadde om lag 85 pst. av alle uførepensjonistene uføregrad på 2/3 eller mer.

Skattebegrensningsregelen sikrer at en enslig pensjonist som ikke har andre inntekter enn pensjon, som ikke har nettoformue over 200 000 kroner¹⁾ og som ikke har andre fradrag enn standardfradrag, ikke betaler skatt dersom inntekten er om lag 105 300 kroner. Den tilsvarende grensen for pensjonistektepar er om lag 171 000 kroner (2002).

De gunstige skattereglene for uførepensjonister med høy uføregrad gir ikke de riktige insitamentene med hensyn til å komme tilbake i arbeid.

Dersom en uførepensjonist prøver seg i arbeidslivet og eksempelvis går fra en uføregrad på 80 prosent til 60 prosent, reduseres særfradraget til halvparten av fullt beløp. Isolert sett betyr dette en skatteskjerpelse på snaut 2 600 kroner. Uførepensjonisten vil i tillegg miste retten til å bli skattlagt etter skattebegrensningsregelen. Videre blir arbeidsinntekt skattlagt hardere enn den pensjon denne erstatter.

5.6.5 Ulike beregningsmodeller for tidsbegrenset og varig stønad ved arbeidsinntekt

Sandmanutvalget la til grunn at tidsbegrenset uførestønad og varig uførepensjon skulle beregnes på samme måte. Utvalget foreslo å avvikle ordningen med friinntekt og i stedet innføre et mindre slingringsmonn på 0,1 G. Reglene for avkorting av stønad/pensjon for stønadsmottakere som har arbeidsinntekt skulle være de samme for begge ordningene.

Selv om ordningen med friinntekt avvikles, vil de to inntektsprøvningsmodellene som Sandmanutvalget skisserer gi betydelige terskelvirkninger når inntekten økes. Dette har sammenheng med skattereglene og skyldes at uførepensjonister vil kunne miste retten til fullt særfradrag og retten til å bli beskattet etter skattebegrensningsregelen. For noen vil økt arbeidsinntekt kunne føre til nedgang i samlet inntekt (pensjon + arbeidsinntekt) eller at en får lite igjen for å øke arbeidsinntekten. Sandmanutvalgets AFP-modell gir dessuten sterkere avkorting for personer med lave ytelser enn personer med høye ytelser. (Dette gjelder også dagens avkortingsmodell, jf. pkt. 5.6.2).

For blant annet å unngå de uheldige insentivvirkningene som følger av de særskilte skattereglene som gjelder for uførepensjonister, foreslår departementet at den tidsbegrensede uførestønaden skal beregnes som andre korttidsytelser (rehabiliteringspenger og attføringspenger) og ikke som en pensjonsytelse. Det foreslås at kompensasjonsnivået settes til 60 prosent av inntektsgrunnlaget. For nærmere omtale av forslaget, se pkt. 7.3.3. Ved å skattlegge ytelsen som arbeidsinntekt, unngår en uheldige terskler når inntekten økes. Når mottakere med tidsbegrenset uførestønad forsøker seg i arbeid, vil stønaden bli revurdert, og det vil bli fastsatt ny uføregrad. Det er i dag ikke friinntekt eller fribeløp til rehabiliteringspenger og attføringspenger, og det foreslås heller ingen friinntekt/fribeløp til den nye tidsbegrensede stønaden. Dette gjør at det alltid vil lønne seg å arbeide og øke arbeidsinnsatsen.

¹⁾ Pensjonister som skattlegges etter skattebegrensningsregelen får et påslag i skattepliktig inntekt på 2 pst. av nettoformue over 200 000 kroner.

Det vil i hovedsak være mottakere av den tidsbegrensede stønaden som har mulighet for å komme tilbake i arbeid eller trappe opp arbeidsinnsatsen. Stønadmottakere med varig uførepensjon skal i utgangspunktet være 100 prosent uføre uten mulighet til å komme tilbake i arbeid. I enkelte tilfeller vil situasjonen være at den uføre utnytter restarbeidsevnen fullt ut uten muligheter til å øke arbeidsinnsatsen. Det bør derfor også være muligheter for å få gradert pensjon i kombinasjon med arbeid. Også for enkelte med varig uførepensjon kan det være aktuelt å trappe opp arbeidsinnsatsen gradvis eller forsøke seg i arbeid på fulltid, dersom de klarer å skaffe seg et lettere arbeid. Mange av dagens uførepensjonister ville ha fått tidsbegrenset uførestønad dersom denne ordningen hadde eksistert. Den pågående reaktiviseringen har som mål å få disse tilbake i arbeid på heltid eller deltid.

Det foreslås at dagens ordning med friinntekt på 1 G avvikles over en periode på 5 1/2 år og erstattes med et toleransebeløp på 0,1 G. Dette vil medføre at det alltid vil lønne seg for uførepensjonister å øke arbeidsinnsatsen. Uførepensjonister med politiske verv og verv i frivillige organisasjoner får beholde dagens friinntekt på 1 G. Det vises til nærmere omtale under pkt. 7.4. Stortinget har i forbindelse med behandling av Dok 8:95 bedt Regjeringen om å likestille omsorgslønn med godtgjørelse for politiske verv (Innst. S. nr. 189). Det vil si at personer med omsorgslønn etter dagens regler skal unntas fra ventetiden på ett år før de kan ha friinntekt på 1 G. Departementet vil følge opp med forskriftsendring fra 1. januar 2003.

Uførepensjonister som forsøker seg i arbeid har i dag en hvilende pensjonsrett. Det vil si at de får tilbake uførepensjonen dersom arbeidsforsøket ikke lykkes. Det forutsettes at denne ordningen videreføres.

5.7 Stønad ved lavere uføregrad enn 50 prosent

Kravet til arbeidsuførhet er forskjellig i ulike trygdeordninger. For å få sykepenger er det vilkår om at arbeidsevnen skal være nedsatt med minst 20 prosent.

I rehabiliteringspengeordningen er det vilkår om minst 50 prosent nedsatt arbeidsevne. I forbindelse med tilbakeføring til arbeid kan rehabiliteringspengene graderes ned til 20 prosent. Dette forutsetter imidlertid at en først har fylt vilkåret om minst 50 prosent arbeidsuførhet. Det kan ytes rehabiliteringspenger med lavere grad enn 50 prosent i forbindelse med opptrapping av arbeidsinnsats i inntil 3 måneder med mulighet for forlengelse i ytterligere 3 måneder i særlige tilfeller.

For å få uførepensjon er det vilkår om at arbeidsevnen/inntektsevnen skal være nedsatt med minst 50 prosent. Etter ett år med uførepensjon kan en trappe opp arbeidsinnsatsen og det er mulig å gradere uførepensjonen ned til 20 prosent. Muligheten til å beholde uførepensjonen med lavere grad enn 50 prosent i forbindelse med opptrapping av arbeidsinntekten er et forsøk fram til 2003. Med de spesielle reglene for avkorting av uførepensjon i forbindelse med reaktivisering (forsøk fram til 1.01.05) vil uførepensjonister som trapper opp arbeidsinnsatsen fortsatt kunne få gradert uførepensjon ned til 20 prosent.

Kravet om minst 50 prosent uførhet for å komme inn i ordningene innebærer at et relativt omfattende inntektstap på grunn av sykdom (49 prosent ned-

satt inntektsevne) ikke gir kompensasjon i form av ytelse fra folketrygden. Dette kan bidra til uheldige tilpasninger. Noen vil gjøre seg sykere enn de er for å fylle vilkårene om nedsatt arbeidsevne for rehabiliteringspenger og uførepensjon.

Ventetiden på ett år før uførepensjonen kan graderes lavere enn 50 prosent har vært sett på som lite fleksibel. En del av de som i dag får innvilget uførepensjon med uføregrad på 50 prosent i kombinasjon med halv jobb vil sannsynligvis kunne arbeide noe mer. For å fylle vilkårene for uførepensjon må disse redusere arbeidsinnsatsen mer enn ønskelig. Etter ventetiden på ett år kan de trappe opp arbeidsinnsatsen hvis arbeidsgiveren fortsatt har brukt for dem i mer enn halv stilling.

I St. melding nr. 50 (1998-99) Utjamningsmeldinga ble det foreslått å iverksette forsøk med mulighet til å tilstå uførepensjon når arbeidsevnen er nedsatt med mindre enn 50 prosent.

En antok at en generell ordning med rett til uførepensjon når uføregraden er lavere enn 50 prosent vil gi reduserte trygdeutbetalinger til uføre som vil kunne arbeide mer enn i halv stilling. På den annen side vil et mindre strengt krav til arbeidsuførhet kunne medføre økt tilgang til uførepensjon. For å kunne vurdere de samlede effektene ved å tilstå uførepensjon med lavere uføregrad enn 50 prosent ble det i Utjamningsmeldinga foreslått et begrenset forsøk i 3 fylker med krav om minst 30 prosent uføregrad for å få uførepensjon.

I forbindelse med behandlingen i Stortinget mente flertallet i Sosialkomiteen (AP, Frp, Krf, Sp og SV) at det bør vurderes å innføre krav om minst 30 prosent uføregrad som en permanent ordning. Flertallet fremmet følgende forslag: « Stortinget ber Regjeringen vurdere å innføre 30 prosent uføregrad som inngangsvilkår for uførepensjon».

Brukerorganisasjonene har også ved flere anledninger tatt opp med departementet at det er uheldig at funksjonshemmede som ikke klarer full stilling må starte med 50 prosent uførepensjon i ett år før de kan øke arbeidsinnsatsen.

5.7.1 Forslag om forsøk med mulighet for å yte tidsbegrenset uførestønad når arbeidsevnen er nedsatt med minst 30 eller 40 prosent

En deling av nåværende uførepensjon i en tidsbegrenset stønad og en varig uførepensjon vil innebære en skjerping av vilkårene for å få uførepensjon. Det bør etter departementets oppfatning være krav om at den som skal ha varig uførepensjon skal være minst 50 prosent arbeidsufør ved innvilgelse. Departementet ser derfor ingen grunn til å endre inngangsvilkåret for de som er varig uføre. Som nevnt under pkt. 7.3.2 bør det imidlertid vurderes en særordning med lavere uføregrad for varig uførepensjon ved overgang fra tidsbegrenset uførestønad.

Også når det gjelder den tidsbegrensede stønaden foreslås at det skal være et hovedvilkår at arbeidsevnen skal være nedsatt med minst 50 prosent som inngangsvilkår. I den tidsbegrensede ordningen vil stønadmottakerne imidlertid kunne trappe opp arbeidsinnsatsen umiddelbart etter at stønaden er innvilget. Ytelsen vil da vil kunne graderes ned til 20 prosent.

For at den enkelte skal kunne utnytte sin restarbeidsevne fullt ut, mener departementet at det likevel bør kunne ytes tidsbegrenset stønad når arbeids- evnen er nedsatt med mindre enn 50 prosent. Både i Statens pensjonskasse og kommunale pensjonsordninger er det mulig å få uførepensjon med uføregrad helt ned til 15 prosent. Det er imidlertid svært få som har så lav ytelse.

For å få mer kunnskap om hvor stort behovet er for å kunne tilstå tidsbe- grenset uførestønad når arbeidsevnen er nedsatt med mindre enn 50 prosent, foreslår departementet at det iverksettes et todelt forsøk. Følgende vilkår bør gjelde for forsøket:

- Inntaket i forsøket avgrenses i tid til tre år f.o.m. 1.7.2003.
- De som skal være med i forsøket skal være yngre personer med en klar medisinsk diagnose.
- I tre fylker skal inngangsvilkår for å få tidsbegrenset uførestønad være at arbeids/inntektsevnen er nedsatt med minst 30 prosent. I tre andre fylker skal kravet til nedsatt arbeids/inntektsevne reduseres fra 50 prosent til 40 prosent. Etter utløpet av forsøksperioden skal stønadmottakerne vurde- res etter de vanlige reglene for tidsbegrenset uførestønad, dvs. at støna- den kan opphøre eller eventuelt forlenges med en ny periode.
- Etter tre år foretas en evaluering av om ordningen med tidsbegrenset ufø- restønad ned til hhv. 30 eller 40 prosent uføregrad skal videreføres, even- tuelt også innføres i den varige ordningen.

Forsøket foreslås regulert i forskrift med hjemmel i folketrygdloven § 25-13 om forsøksvirksomhet.

5.7.2 Økonomiske konsekvenser

I Utjammingsmeldinga ble det anslått at et forsøk i tre fylker ville gi en merut- gift på 8 mill kroner det første året og 25 mill etter tre år.

I tillegg skal forsøket omfatte 3 fylker der det kan innvilges tidsbegrenset uførestønad når uføregraden er minst 40 prosent. Anslagene for merutgifter ved en forsøksordning med lavere uføregrad er meget usikre. Anslagene avhenger av hvor mange som går inn i forsøket og hvor mange som ellers ville ha fått en tidsbegrenset uførestønad på 50 prosent.

*Del II Endringer i folketrygdloven og enkelte andre
lover*

6 Uførepensjon - gjeldende rett

6.1 Innledning

Gjeldende uførepensjonsordning har en lang forhistorie. Spørsmålet om innføring av en generell uføretrygd ble tatt opp allerede på slutten av 1800-tallet og videre utover på 1900-tallet. Det resulterte likevel ikke i noen lovfesting før i 1936, da det ble gitt en midlertidig lov om hjelp til blinde og vanføre. Først i 1960 ble det innført en generell uføretrygd som omfattet hele befolkningen (Lov om uføretrygd av 22. januar 1960 nr. 1 trådte i kraft 1. januar 1961). I 1966 ble loven inkorporert i folketrygdloven.

Uførepensjonen har som formål å sikre inntekt for personer som har fått sin inntektsevne eller arbeidsevne varig nedsatt på grunn av sykdom, skade eller lyte. Uførepensjon utmåles etter de samme regler som gjelder for alderspensjon. For unge uføre med alvorlig og varig sykdom er det gitt særskilte regler, slik at disse er garantert en høyere ytelse enn minstepensjon. Hjemmearbeidende ektefeller som ikke har hatt inntektsgivende arbeid, kan få uførepensjon på grunnlag av nedsatt evne til å utføre arbeid i hjemmet. Uførepensjon løper vanligvis inntil mottakeren fyller 67 år og går over på alderspensjon.

Det ytes en gradert uførepensjon (50, 60, 70, 80 eller 90 prosent) dersom vedkommende har tapt en del av sin inntektsevne/arbeidsevne.

Når en person har satt fram krav om uførepensjon og det er sannsynlig at det vil bli innvilget pensjon, kan trygdekontoret yte en foreløpig uførestønad i ventetiden.

6.2 Inngangsvilkår

6.2.1 Medlemskap

For at uførepensjon skal kunne gis, må vedkommende fylle visse vilkår om forutgående medlemskap i folketrygden, se folketrygdloven § 12-2. Trygdemedlemskapet må være etablert minst tre år før medlemmets inntektsevne eller arbeidsevne ble varig nedsatt med minst halvparten. Det gjelder særregler for personer som har blitt uføre før fylte 26 år og da var medlem, og for personer som etter fylte 16 år har vært medlem med unntak av maksimum fem år. For disse persongruppene er det tilstrekkelig å ha vært medlem i minst ett år umiddelbart før kravet om pensjon fremsettes. For personer med status som flyktning gjelder det ikke krav til forutgående medlemskap. EØS-avtalen medfører at trygdetid i andre EØS-land skal medregnes ved vurderingen av inngangsvilkår om forutgående trygdetid for yrkesaktive og deres familiemedlemmer.

Det er videre regler om fortsatt medlemskap i den tiden uførepensjon ytes, se folketrygdloven § 12-3. Som utgangspunkt gjelder det et generelt krav om fortsatt å være medlem i trygden for å kunne få utbetalt uførepensjon. Det er gjort unntak fra dette kravet blant annet dersom vedkommende har minst 20 års samlet botid.

6.2.2 Alder

Uførepensjonen skal kompensere for bortfalt eller nedsatt inntektsevne, og er derfor bare aktuell for personer i yrkesaktiv alder. Fra 1. januar 1998 ble nedre aldersgrense for rett til uførepensjon hevet fra 16 til 18 år. Ved fylte 67 år avsløses uførepensjon av alderspensjon. Se folketrygdloven § 12-4.

6.2.3 Hensiktsmessig behandling og attføring

For å kunne få uførepensjon må vedkommende ha gjennomgått hensiktsmessig behandling og attføring, se folketrygdloven § 12-5. Målsettingen er at god oppfølging i perioder hvor det ytes sykepenger, rehabiliteringspenger eller attføringspenger skal forebygge uførepensjonering.

Med behandling menes medisinsk eller annen behandling som har til formål å bedre medlemmets helsetilstand slik at følgene av sykdommen/skaden/lytet blir så små som mulig. Hva som skal betraktes som hensiktsmessig behandling, avhenger av hvor langt legevitenskapen til enhver tid er kommet når det gjelder kunnskap om den aktuelle sykdommen og behandlingsmåter. Det må tas hensyn til den medisinske tilstands art, alvorlighet og prognose - med og uten behandling.

Dersom medisinsk behandling av sykdommen ikke er tilstrekkelig til å «reparere» inntekts- eller arbeidsevnen, må attføring forsøkes. Siktemålet med attføring er å øke arbeidsevnen for en yrkeshemmet person, og/eller å hjelpe den yrkeshemmede til å skaffe eller beholde lønnet arbeid på tross av sykdommen. Det kan dreie seg om alt fra kortvarig praktisk opplæring til mer langvarig teoretisk utdanning.

Som hensiktsmessig behandling eller attføring regnes bare behandlings- eller attføringstiltak som det er mulig å iverksette. Det må ved vurderingen av hva som er hensiktsmessig tas utgangspunkt i den enkelte sak. Det skal legges vekt på alder, evner, utdanning, yrkesbakgrunn og arbeidsmuligheter. Det skal også legges vekt på om vedkommende kan få arbeid dersom han eller hun pendler eller flytter. Det anses ikke hensiktsmessig med ytterligere behandling eller attføring hvis det er klart at inntekts-/arbeidsevnen er varig nedsatt og ikke kan bedres gjennom noen form for tiltak. For personer under 35 år med rusmiddelproblemer og/eller psykososiale problemer, er vilkåret om gjennomgått attføring særlig strengt. Kravet om at yrkesmessig attføring skal være forsøkt ble skjerpet i 2000, se pkt. 4.4.

6.2.4 Sykdom, skade eller lyte. Krav til årsakssammenheng

Uførepensjon kan bare gis når det foreligger varig sykdom, skade eller lyte, se folketrygdloven § 12-6. Bestemmelsen inneholder de medisinske vilkår for rett til uførepensjon, som består av følgende faktorer:

- det må foreligge varig sykdom, skade eller lyte
- sykdom, skade eller lyte må ha medført varig funksjonsnedsettelse
- funksjonsnedsettelsen må være hovedårsaken til den nedsatte inntektsevnen/arbeidsevnen.

Som hovedregel er det først når vilkåret i § 12-5 om hensiktsmessig behandling og attføring er oppfylt, at det er mulig å vurdere om de medisinske vilkår er oppfylt.

Det kreves en nær sammenheng mellom sykdom, skade eller lyte og funksjonsnedsettelsen - og den nedsatte inntektsevnen/arbeidsevnen.

Begrepet «sykdom» er det mest omfattende av disse uttrykkene, og kan også brukes i en overordnet betydning slik at det omfatter alle tilstandene som dekkes av vilkåret. Medfødte og ervervede sykdommer og skader, legemlige og psykiske, omfattes. Begrepet «lyte» omfatter også psykisk utviklingshemming. Det er presisert i loven at det skal legges til grunn et sykdomsbegrep som er vitenskapelig basert og alminnelig anerkjent i medisinsk praksis, og videre at sosiale eller økonomiske problemer ikke gir rett til uførepensjon.

Når det gjelder varighetskravet (i forhold til sykdommen, funksjonsnedsettelsen, og også nedsettelse av inntektsevne/arbeidsevne i §§ 12-7 til 12-9, se nedenfor punkt 6.2.5) menes ikke livsvarig, men langvarig. Hvis det antas at tilstanden vil endre seg vesentlig i løpet av noen år, anses varighetskravet ikke å være oppfylt. På den annen side kan det ikke kreves at man har full visshet for at sykdommen vil vare livet ut, eller frem til pensjonsalderen. Som retningssigende angis et varighetskrav på ca 7 år.

Uttrykket *funksjonsevne* innført som et mellomledd mellom sykdommen og den nedsatte inntektsevnen/arbeidsevnen. Begrepet funksjonsevne knytter det medisinske og det ervervsmessige vilkåret sammen. En persons funksjonsevne sier noe om hvordan han eller hun greier å utføre ulike typer oppgaver.

Funksjonsnedsettelsen må utgjøre hovedårsaken til den nedsatte inntektsevnen/arbeidsevnen. Man må skille mellom de mer og de mindre vesentlige årsaksfaktorene for å finne den mest dominerende årsaken. For at en årsak skal være den mest dominerende, må den være dominerende i forhold til det samlede årsaksbildet, dvs. at den må representere minst 50 prosent.

6.2.5 Nedsatt inntektsevne. Krav til geografisk og yrkesmessig mobilitet. Uføregrad

Det er et vilkår for rett til uførepensjon at evnen til å utføre inntektsgivende arbeid (inntektsevnen) er varig nedsatt med minst halvparten, se § 12-7. Med inntektsevne menes enhver evne til å skaffe seg inntekt gjennom en personlig arbeidsinnsats. At inntektsevnen må være varig nedsatt, har sammenheng med kravet om gjennomgått attføring. Varighet kan ikke konstateres før attføring er forsøkt så langt det er hensiktsmessig, se foran pkt. 6.2.4. Varighetskravet forstås her på samme måte som i relasjon til sykdomsvilkåret og vilkåret om funksjonsnedsetting, dvs. ikke livsvarighet men omkring 7 år, se foran pkt. 6.2.4. Selv om uførepensjon er en langtidsytelse som vanligvis løper frem til vedkommende får alderspensjon, betyr ikke varighetskravet at det på vedtakstidspunktet alltid skal være avklart at medlemmet vil oppfylle vilkårene for rett til uførepensjon fram til pensjonsalderen. Situasjonen vil ofte være slik at det ikke er mulig å ha noen sikker oppfatning om den framtidige utvikling og mulige bedring. Vilket anses å være oppfylt dersom det ikke er noen umiddelbar utsikt til bedring, og muligheten for bedring fortøner seg usikker og i hvert fall ligger et ubestemt stykke inn i framtiden, selv om det ikke er mulig å tidfeste dette til verken mer eller mindre enn syv år.

Ved vurderingen av hvor mye inntektsevnen er nedsatt, foretas det en sammenligning av inntektsmulighetene før og etter sykdommen. Det skal tas utgangspunkt i de reelle mulighetene for å skaffe seg arbeidsinntekt i ethvert

arbeid som kan utføres, sammenlignet med tilsvarende muligheter før uførheten oppstod. Momenter som skal vektlegges i vurderingen, er bl.a. alder, evner, utdanning, yrkesbakgrunn og arbeidsmuligheter. Det skal ikke bare tas hensyn til arbeidsmulighetene på hjemstedet, men også på andre steder der det er rimelig at vedkommende tar arbeid.

I henhold til folketrygdloven § 12-11 ytes det hel uførepensjon dersom vedkommende har tapt hele sin inntektsevne/arbeidsevne. Dersom vedkommende har tapt en del av sin inntektsevne/arbeidsevne, ytes det en gradert uførepensjon som utgjør 50, 60, 70, 80 eller 90 prosent av hel uførepensjon. Dersom uførepensjonistens inntektsnivå før og etter uførhet er satt til henholdsvis 300.000 kroner og 90.000 kroner, gir dette en inntektsreduksjon og en uføregrad på: $(300.000-90.000)/300.000 = 70$ prosent. En reduksjon i inntektsevnen fra 300.000 kroner til 120.000 kroner gir en uføregrad på 60 prosent, mens en reduksjon fra 300.000 kroner til 150.000 kroner vil gi en uføregrad på 50 prosent. I noen tilfeller er sykdommen så invalidiserende at uføregraden klart er 100 prosent.

For arbeidstakere kan stillingsandel etter uførheten legges til grunn ved fastsetting av uføregraden dersom det etter en samlet vurdering framstår som mest rimelig. Departementet har i forskrift av 25. mars 1997 fastsatt forskrift om fastsetting og endring av uføregrad i forhold til pensjonsgivende inntekt, herunder om stillingsandelens betydning.

For hjemmearbeidende ektefeller sammenlignes evnen til å utføre arbeid i hjemmet med tilsvarende evne før sykdommen, skaden eller lytet oppstod, se folketrygdloven §§ 12-8 og 12-9.

Det er et overordnet mål at flest mulig uførepensjonister skal utnytte sin restarbeidsevne. Selv om det stilles krav til varighet (både når det gjelder sykdom, funksjonsnedsettelse og nedsatt inntektsevne) for å få innvilget uførepensjon, er reglene samtidig fleksible i forhold til personer som i ettertid ønsker å øke sin arbeidsinnsats utover det som var forutsatt ved innvilgelsen. For eksempel kan som nevnt nedenfor en uførepensjonist gå tilbake i arbeidslivet og beholde retten til pensjon inntil 3 år («frysing» av uførepensjon, også kalt hvilende pensjonsrett).

Selv om det viser seg at vedkommende klarer å gå tilbake i arbeid medfører ikke dette at vedtaket anses fattet på feil grunnlag, til tross for at man i utgangspunktet hadde lagt til grunn at varighetskravene var oppfylt. Dette må ses på bakgrunn av at det som nevnt er vanskelig på forhånd å fastsette konkret hvor store mulighetene er for at inntektsevnen kan bedres på sikt, og at det er viktig med et regelverk som legger til rette for utprøving av restarbeidsevnen.

6.3 Regler for revurdering/fastsetting av ny uføregrad

Folketrygdloven § 12-12 har regler om revurdering. Det stilles krav om «vesentlig endring» for å revurdere uføregraden. Dette kravet gjelder i prinsippet alle de forhold som var av betydning da uførepensjonen ble innvilget. I henhold til folketrygdloven § 21-6 plikter den som mottar en ytelse å underrette trygdekontoret om endringer i forhold som kan være avgjørende for om vedkommende fortsatt har rett til ytelsen, eller for ytelsens størrelse. Det kan

dreie seg om endringer i medisinske forhold, inntektsmuligheter, vurderingsgrunnlag osv. For eksempel kan det skje endringer i den medisinske tilstanden som tilsier at vedkommende ikke lenger fyller vilkårene for uførepensjon eller bør ha en lavere uføregrad, selv om vedkommende ikke har inntekt ved siden av uførepensjonen. Imidlertid vil slike tilfeller være vanskelig å fange opp. I praksis skjer revurderinger som regel i forbindelse med endringer i pensjonistens pensjonsgivende inntekt.

Etter gjeldende rett regnes en årlig pensjonsgivende inntekt på opptil folketrygdens grunnbeløp (p.t. kr. 51.360) ikke som en vesentlig endring dersom det har gått ett år siden uførepensjonen ble innvilget eller endret. Dette beløpet kalles friinntekt. Ved innføringen av folketrygdloven i 1967 var det et «slingringsmonn» (friinntekt) på 10 prosent av tidligere inntekt før uføregraden ble revurdert. I 1989 ble beløpet som pensjonisten kunne tjene, fastsatt til et halvt grunnbeløp. Fra 1. mai 1997 ble friinntektsbeløpet hevet fra et halvt til et helt grunnbeløp. Det må ha gått ett år fra innvilgelse til pensjonisten kan ha inntekt på inntil ett grunnbeløp uten at uføregraden blir revurdert. Det inntreer en ny ventetid på ett år hver gang det blir fattet vedtak om endring (revurdering) av uføregraden. Personer med gradert pensjon kan tjene opptil et grunnbeløp i tillegg til den inntekten vedkommende forventes å få ved å utnytte sin restarbeidsevne.

Begrunnelsen for ventetidsbestemmelsen på ett år er at det kunne bidra til uheldige tilpasninger dersom retten til friinntekt skulle gjelde allerede kort tid etter innvilgelse eller endring. Uten ventetid ville enkelte kunne ta inntektsgivende arbeid eller trappe opp arbeidsinnsatsen kort tid etter at ytelsen var innvilget. Ventetiden er derfor ansett som viktig for å hindre en høyere uføregrad enn det som er nødvendig. Som hovedregel skal friinntekten ses i forhold til kalenderåret. Det stilles ingen bestemte krav til spredning av inntekten i løpet av året. Det betyr at det kan godtas at inntekten kommer fra en relativt høy yrkesaktivitet i en kortere periode, for eksempel når uførepensjonisten har en sykdom som innebærer gode og dårlige perioder.

Ventetiden på ett år oppleves av mange som lite fleksibel. Spørsmålet har særlig vært aktuelt i forbindelse med tillitsverv mv. Fra 1. januar 2000 ble det gjort unntak fra ventetidsbestemmelsen for uføre med politiske og andre tillitsverv i frivillige organisasjoner. Begrunnelsen var bl.a. at denne type verv vanligvis utføres på fritiden.

Dersom saken blir tatt opp til revurdering, kan det eventuelt fastsettes en ny uføregrad. Som nevnt ovenfor vil bakgrunnen for revurderingen som oftest være at pensjonisten har hatt pensjonsgivende inntekt utover friinntekten. Ved revurderingen skal det som ved første gangs innvilgelse foretas en sammenligning av inntektsmulighetene i ethvert arbeid som vedkommende nå kan utføre, sammenlignet med de inntektsmulighetene som vedkommende hadde før sykdommen, skaden eller lytet oppstod. Ved revurderingen påløper som nevnt ovenfor en ny ventetid på ett år før uførepensjonisten igjen kan ha friinntekt på 1G. Dette innebærer at inntekten som vedkommende har hatt før revurderingen inngår i vurderingsgrunnlaget av hvor mye inntektsevnen anses nedsatt. Som utgangspunkt skal pensjonen bortfalle dersom revurderingen tilsier en uføregrad lavere enn 50 prosent.

Dersom uførepensjonisten prøver seg i arbeid eller deltar i tidsbegrenset arbeidstrening som er godkjent av arbeidsmarkedsetaten, beholder vedkom-

mende retten til pensjon i inntil 3 år selv om uførepensjonen reduseres eller faller helt bort. Regelen innebærer at dersom arbeidsforsøket må avbrytes eller trappes ned, har vedkommende rett til å få tilbake pensjon med tidligere uføregrad uten nærmere vurdering av de medisinske vilkår mv.

I 1997 ble det innført en forsøksordning med lavere uføregrad enn 50 prosent for personer som allerede mottar uførepensjon. Dersom en uførepensjonist etter ett år utvider sin arbeidsinnsats, er det adgang til å fastsette en uføregrad under 50 prosent. Det kan ikke fastsettes lavere uføregrad enn 20 prosent. Retten til pensjon etter tidligere innvilget uføregrad opprettholdes så lenge forsøksordningen varer. Ordningen er gitt virkning frem til 1. januar 2003. Det er ikke anledning til å ha friinntekt når uføregraden er lavere enn 50 prosent. Forsøksordningen har inntil utgangen av 2000 vært lite brukt. Pr. 31. desember 2000 var det i alt 203 personer med lavere uføregrad enn 50 prosent (eksklusive yrkesskadetilfeller, som kan få uførepensjon ned til uføregrad på 30 prosent). Hele 47 prosent av disse hadde en uføregrad på 20 prosent. Det antas at en av grunnene til at så få benyttet seg av forsøksordningen, er at det ofte ikke lønner seg økonomisk fordi det ikke er rett til friinntekt ved siden av pensjonen når uføregraden er lavere enn 50 prosent. Dette fører til at mange uførepensjonister vil få en nedgang i sin samlede inntekt ved mindre økninger av arbeidsinnsatsen. I forbindelse med de pågående reaktiviseringstiltak av uførepensjonister er det imidlertid etablert en forsøksordning med gunstigere avkortingsregler, og dette har bidratt til at antallet personer med uføregrad lavere enn 50 prosent har vært stigende. Ved utgangen av 2001 hadde 300 personer en slik uførepensjon.

6.4 Ulemper ved gjeldende regler for friinntekt og gradering

Hevingen av friinntektsgrensen i 1997 medførte en økning av antall uførepensjonister med inntekt ved siden av pensjonen. Blant dem med full uførepensjon hadde likevel bare 25 prosent inntekt ved siden av pensjonen i 1999. Det er flere mulige årsaker til at såpass få uførepensjonister prøver seg i arbeid. Ventetiden på ett år før uførepensjonister har rett til friinntekt kan være en av årsakene. I tillegg kan det være vanskelig for uførepensjonister som ønsker å øke sin arbeidsinnsats å få innpass på arbeidsmarkedet. Det er også mange uførepensjonister som ikke har restarbeidsevne.

Hovedinntrykket av undersøkelser om uførepensjonisters yrkesdeltakelse er at en svært liten andel av uførepensjonistene øker sin arbeidsinnsats i en slik grad at uføregraden reduseres. Summen av uførepensjon og friinntekt kan for enkelte som har hatt moderate arbeidsinntekter gi et høyt kompensasjonsnivå. Med en høy friinntekt vil det for mange personer med lave inntekter ikke lønne seg å øke arbeidsinnsatsen utover friinntektsgrensen. For personer med gradert uførepensjon i kombinasjon med arbeidsinntekt og friinntekt, vil samlet pensjon og inntekter, i kombinasjon med skattemessige fordeler kunne gi en høyere dekningsgrad enn om vedkommende var i full jobb, se nærmere beskrivelse foran under pkt. 5.6.4. Dette kan medføre at vedkommende ikke ønsker å øke sin yrkesaktivitet. Når uførepensjonister øker sin arbeidsinnsats slik at friinntektsgrensen overskrides, skal det ved revurdering av uføregraden tas hensyn til all pensjonsgivende inntekt. Som nevnt ovenfor

under pkt. 6.3 løper det ny ventetid på ett år før det igjen kan opptjenes friinntekt ved siden av pensjonen. I mange tilfeller innebærer revurderingen at summen av arbeidsinntekt og pensjon går ned det første året. Dette virker lite motiverende for pensjonister som vurderer å øke sin arbeidsinnsats.

Det er bred enighet om at regler for avkorting av uførepensjon mot arbeidsinntekt må utformes slik at det stimuleres til yrkesaktivitet fremfor passivitet. Gjeldende regler synes ikke å ivareta dette formålet.

I henhold til folketrygdloven § 12-11 ytes det en gradert uførepensjon som utgjør 50, 60, 70, 80 eller 90 prosent av hel uførepensjon, se pkt. 6.2.5. Gradering i 10 prosentintervaller gir uheldige terskelvirkninger. Nedsatt arbeids evne med 95,5 prosent gir en uføregrad på 100 prosent, mens 94,5 prosent uførhet gir en uføregrad på 90 prosent. En grads forskjell kan således gi 10 000-13 000 kroner høyere eller lavere pensjon. Gjeldende graderingssystem bidrar til å forsterke trappetrinnseffekten som oppstår når uføregraden settes ned på grunn av økt arbeidsinntekt.

6.5 Forsøksordning med gunstige avkortingsregler

For å lette arbeidet med reaktivisering av uførepensjonister som Stortinget vedtok i statsbudsjettet for 2001, ble det med virkning fra 1. september 2001 satt i verk en forsøksordning med gunstigere avkortingsregler for arbeidsinntekt over grunnbeløpet (friinntekten). Forsøket omfatter uførepensjonister som har hatt uførepensjon i ett år og en hvilende pensjonsrett ved arbeidsforsøk. Hvilende pensjonsrett foreligger bl.a. når arbeidsforsøket/økning av arbeidsinntekten er en følge av det pågående reaktiviseringsarbeid i trygdeetaten, eller når vedkommende har skaffet seg arbeid/økt arbeidsinnsatsen på egen hånd og gitt melding om dette til trygdeetaten. Når uførepensjonisten som ledd i reaktivisering øker arbeidsinntekten skal det ved revurdering av uføregraden gjøres unntak fra gjeldende regelverk på følgende måte:

- Friinntekten på 1 G gjøres om til et fribeløp. I tillegg innføres et toleransebeløp på 0.1 G.
- Fribeløpet holdes utenfor ved fastsetting av inntektsnivå etter uførhet og fastsetting av ny føregrad.
- Ved revurdering fastsettes uføregraden trinnløst (en-prosent intervaller i stedet for ti-prosent intervaller).
- Ved senere inntektsendring revurderes uførepensjon når toleransebeløpet på 0.1 G overstiges.
- Uføregraden kan i forsøksperioden fastsettes ned til 20 prosent.
- Når uføregraden er lavere enn 50 prosent skal arbeidsinntekt og uførepensjon samlet ikke overstige full lønn i hel stilling, eller inntekt før uførhet.

Forsøksordningen er regulert i forskrift. Eventuelle senere endringer av de generelle bestemmelsene om friinntekt skal gis tilsvarende anvendelse på fribeløpet og toleransebeløpet etter forskriften. Forsøksordningen skal gjelde til 1. januar 2005.

6.6 Forholdet til supplerende pensjon

Uførepensjonister kan ha rett til supplerende pensjon fra offentlige eller private tjenstepensjonsordninger. Det kan også foreligge rett til ytelser fra personskadetrygdene (for eksempel krigspensjon).

Alle arbeidstakere i offentlig sektor er i utgangspunktet medlem av en tjenstepensjonsordning, enten i Statens Pensjonskasse eller i ulike kommunale og fylkeskommunale ordninger. Pensjonsordningene i offentlig sektor er bruttoordninger, det vil si at pensjonsytelsen alene utgjør en selvstendig pensjon. Når pensjonisten også har rett til ytelser fra folketrygden, tar man utgangspunkt i hele tjenstepensjonen (brutto), som så samordnes løpende med ytelser fra folketrygden. Systemet innebærer at pensjonisten er garantert at tjenstepensjonen sammen med ytelser fra folketrygden skal gi et visst pensjonsnivå. Det nivået en pensjonist med full opptjening er garantert kalles bruttogarantien. I Statens Pensjonskasse og de aller fleste kommunale pensjonsordningene er bruttogarantien for alders- og uførepensjonister 66 prosent av pensjonsgrunnlaget (sluttlønnen med visse begrensninger for de høyeste inntektene). Dersom en person har rett til mer enn én ytelse fra pensjons- og trygdeordninger som omfattes av samordningsloven, skal ytelsene i de fleste tilfellene ikke utbetales fullt ut. Samordningsreglene bestemmer hvordan de forskjellige ytelsene skal koordineres og tilpasses hverandre. Det beløpet en ytelse settes ned med betegnes vanligvis som et samordningsfradrag.

Personskadetrygdene yter livsvarige uførepensjoner (invalidepensjoner) og etterlattepensjoner (enke- og barnepensjoner). Pensjonene blir samordnet med blant annet ytelser fra folketrygden.

Pensjonsordninger etter lov om foretakspensjon og innskuddspensjonsloven med skattemessig gunstig behandling kan yte uførepensjon etter bestemmelser i lov om foretakspensjon kapittel 6. Eventuell uførepensjon fra slike ordninger kommer i tillegg til uføreytelser fra folketrygden. Uførepensjon etter lov om foretakspensjon omfattes av et forholdsmessighetsprinsipp som innebærer at uførepensjon fra ordningen, sammen med beregnet folketrygdytelse, ikke skal utgjøre en større andel av lønn for medlemmer med høyere lønn enn for medlemmer med lavere lønn. Endringer i folketrygdens uførepensjonsordning medfører at det vil være nødvendig å vurdere behovet for endringer i lov om foretakspensjon. Finansdepartementet tar på dette grunnlag sikte på å komme tilbake med en særskilt vurdering av behovet for endringer i lov om foretakspensjon. Eventuelle forslag til lovendringer vil bli sendt på høring på vanlig måte.

7 Forslag om endringer i uførepensjonsordningen

7.1 Deling av uførepensjonsordningen i henholdsvis en varig uførepensjon og en tidsbegrenset uførestønad

---

Etter gjeldende regler ytes varig uførepensjon når vilkårene som nevnt i pkt. 6.2 er oppfylt. Uføregraden revurderes dersom det skjer en vesentlig endring i forhold som har betydning for inntektsevnen/arbeidsevnen. Som oftest vil det være en økning i pensjonsgivende inntekt som er grunnlag for revurdering. Som nevnt under pkt. 6.2.4 og 6.2.5, kan det ved innvilgelsen av uførepensjon være vanskelig å forutse den videre utvikling i helsetilstand eller inntektsmuligheter med sikkerhet. Selv om vilkårene for uførepensjon er oppfylt, vil noen stønadsmottakere likevel kunne takle funksjonsnedsettelsen bedre, slik at det på tross av sykdommen vil være mulig å vende tilbake til arbeid etter en tid med stønad. Det kan også skje endringer i arbeidsmarkedet eller teknologisk utvikling, slik at mulighetene for arbeid bedres. Vedkommende kan også oppnå en bedring av helsetilstanden, uten at det er grunnlag for å anta et konkret bedringstidspunkt ved innvilgelsen.

Departementet ønsker å fjerne varighetsperspektivet som i dag preger uførepensjonsordningen. En ordning med tidsbegrenset stønad ved uførhet vil være et velegnet virkemiddel for å forhindre varig utstøting fra arbeidslivet. Tidsbegrenset uførestønad skal gis når det etter en samlet vurdering ikke fremstår som usannsynlig at vedkommende til tross for uførheten etter en tid kan vende tilbake til arbeidslivet. Varig uførepensjon bør som hovedregel bare tilstås i tilfeller med 100 prosent arbeidsuførhet uten utsikt til bedring av arbeidsevnen.

En tidsbegrenset uførestønad vil dekke behovet for en fleksibel ytelse som det kan være behov for i større eller mindre grad i ulike perioder. Den enkelte vil allerede ved innvilgelsen være forberedt på at det forventes aktivitet og innsats fra vedkommendes side med henblikk på å komme tilbake til arbeidslivet. Uførhet vil ikke uten videre medføre at man får pensjon som en varig inntektskilde fram til alderspensjon. Det foreslås derfor å innføre en tidsbegrenset uførestønad. Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 12-9.

7.2 Varig uførepensjon

7.2.1 Inngangsvilkår

Vilkårene for uførepensjon etter gjeldende regler er omtalt i pkt. 6.2. Det foreslås ikke endringer i inngangsvilkårene for å få rett til uførepensjon. Når det er fastslått at vilkårene i §§ 12-2 til 12-7 er oppfylt, må det vurderes om det skal tilstås tidsbegrenset uførestønad eller uførepensjon. Uførepensjon skal som i dag gis som en varig ytelse, men med muligheter for revurdering dersom det skjer vesentlige endringer som har betydning for inntektsevnen/arbeidsevnen. Det vises til lovforslaget, folketrygdloven §§ 12-9 og 12-12.

7.2.2 Beregning av uførepensjon og fastsettelse av uføregrad

Uførepensjon skal fortsatt beregnes og utmåles som i dag. Uførepensjon består av grunnpensjon og tilleggspensjon og/eller særtillegg. Full grunnpensjon tilsvarer grunnbeløpet som p.t. utgjør kr. 51.360,-. Tilleggspensjonens størrelse avhenger av tidligere pensjonsgivende inntekt. På grunnlag av den pensjonsgivende inntekten for hvert år fastsettes det pensjonspoeng (poengtall). Tilleggspensjonen beregnes på grunnlag av gjennomsnittet av poengtallene for de 20 beste årene (sluttpoengtall). Særtillegg ytes i stedet for eller i tillegg til tilleggspensjon. Tilleggspensjon går til fradrag i særtillegget. Grunnpensjon og særtillegg utgjør til sammen minstepensjon. Det gjelder særregler for inntektsbeskatning av pensjonister som fører til at pensjonister betaler lavere skatt en lønnstakere med tilsvarende inntekt, se punkt 5.6.4.

Som nevnt i pkt. 7.1 skal varig uførepensjon som hovedregel forbeholdes personer som er 100 prosent arbeidsuføre uten mulighet for bedring av arbeidsevnen. Unntaksvis skal varig uførepensjon også kunne tilstås personer med delvis redusert arbeidsevne. For å unngå uheldige terskelvirkninger av gjeldende graderingssystem, se foran pkt. 6.4, foreslås det at uførepensjonen skal kunne graderes i intervaller på 5 prosent. Det samme skal gjelde ved revurdering av uføregraden til personer som allerede mottar uførepensjon. Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 12-11. Det foreslås at endringen trer i kraft 1. juli 2003.

7.2.3 Uførepensjon til deltidsarbeidende kvinner

Giftede eller samboende personer (hovedsakelig kvinner) som har vært hjemmearbeidende må ha fått evnen til å utføre arbeid i hjemmet (arbeidsevnen) varig nedsatt med minst halvparten for å få rett til uførepensjon, se folketrygdloven § 12-8. Hvis det er sannsynlig at en hjemmearbeidende ville ha begynt i inntektsgivende arbeid dersom uførheten ikke hadde inntruffet, vil vedkommende bli vurdert etter de samme reglene som for yrkesaktive ved fastsettelse av uføregraden. Enslige blir alltid vurdert i forhold til yrkeslivet når de søker om uførepensjon selv om de ikke har vært yrkesaktive.

Ved deltidsarbeid skal uføregraden fastsettes på grunnlag av en vurdering av både arbeids- og inntektsevnen etter folketrygdloven § 12-9. Samlet uføregrad fastsettes ut fra uførhet i yrkesliv og hjemmearbeid. En person i halvdagsstilling som blir helt ufør i forhold til yrkeslivet, vil få fastsatt en samlet uføregrad på 50 prosent dersom hun ikke er ufør i forhold til arbeidsoppgavene i hjemmet. Hvis vedkommende også er 20 prosent ufør i forhold til hjemmearbeid, vil den samlede uføregraden være 60 prosent. Det er et vilkår også etter denne kombinerte vurderingen at samlet uføregrad er minst 50 prosent. Dersom inntektsevnen/arbeidsvenen etter en slik samlet vurdering er varig nedsatt med minst 50 prosent, oppjusteres uføregraden med 20 prosent. Vilkåret for en slik oppjustering er at deltidsarbeidet utgjør minst 10 prosent av helstilling og årsinntekten for full arbeidstid tilsvarer minst 2,5 ganger grunnbeløpet.

Til grunn for en slik kombinert vurdering ligger en forutsetning om at denne persongruppen (hovedsakelig kvinner) delvis forsørges av mannen. Enslige kvinner og kvinner med ektefelle som har lav inntekt (under 2 G) blir alltid vurdert i forhold til yrkeslivet, uavhengig om de har vært i lønnet arbeid eller ikke. Reglene er i prinsippet kjønnsnøytrale, men fordi de fleste med del-

tidsarbeid er kvinner, kommer reglene stort sett bare til anvendelse på kvinner.

Regelen om oppjustering av uføregraden bidrar til at mange deltidsarbeidende likevel får et rimelig resultat. Den kombinerte vurderingen kan imidlertid føre til at gifte og samboende kvinner som har hatt mindre enn halv stilling, risikerer å falle utenfor folketrygdens sikkerhetsnett ved uførhet dersom de ikke samtidig anses som arbeidsuføre i forhold til husarbeid. Med dagens hjelpemidler i huset skal det relativt mye til for å anses ufør i forhold til arbeid i hjemmet, noe som bidrar til å øke den uheldige effekten av regelen.

De spesielle reglene som gjelder for vurdering av arbeidsevnen og utmåling av uførepensjon til tidligere deltidsarbeidende er blitt oppfattet som kvinnekriminerende, og Likestillingsombudet har påpekt dette ved flere anledninger.

Ved behandlingen av ny folketrygdlov ba et flertall i Stortinget om at Regjeringen skulle vurdere reglene for deltidsarbeidende eller hjemmearbeidende som søker uførepensjon og komme tilbake til spørsmålet i forbindelse med statsbudsjettet for 1998, se Innst. O. nr. 46 (1996-97). I trygdebudsjettet for 1998 har departementet gitt en omtale uten å ta stilling til saken. I St.meld. nr. 50 (1998-99) Utjanningsmeldinga ble det foreslått å oppheve ordningen, når deltidsarbeidet har et slikt omfang at det gir rett til sykepenge. Flertallet i Stortinget sluttet seg til forslaget.

Rehabiliteringspengeordningen har ikke tilsvarende regler for kombinert vurderingsgrunnlag. Alle som er i inntektsgivende arbeid med rett til sykepenge, også deltidsarbeidende, skal regnes som yrkesaktive og vurderes mot yrkeslivet hvis de er sykmeldt utover 52 uker. Som det vil bli redegjort for nedenfor i punkt 7.3.3, vil det bli foreslått at tidsbegrenset uførestønad skal beregnes på samme måte som rehabiliterings- (og attførings-) penger, men med en kompensasjonsgrad på 60 prosent. Dette innebærer at faktisk inntektstap skal være grunnlag for beregning av stønaden og fastsetting av uføregrad. Evnen til å utføre arbeid i hjemmet vil derfor ikke ha betydning for utmålingen av den tidsbegrensede uførestønaden.

Økende yrkesdeltakelse blant kvinner har medført at færre blir vurdert etter denne bestemmelsen. Trygderetten har også i de senere år vurdert flere og flere kvinner med deltidsarbeid fullt ut mot yrkeslivet. Det foreslås derfor at den kombinerte vurderingen avvikes i den varige ordningen. Gjeldende § 12-9 i folketrygdloven foreslås opphevet. Paragrafen erstattes med nye regler om tidsbegrenset uførestønad, se nedenfor pkt. 7.3.1. Vilåårene for uførepensjon til ektefeller som har vært hjemmearbeidende på heltid opprettholdes slik de er i dag, se folketrygdloven § 12-8. Ektefeller som vurderes utelukkende som hjemmearbeidende kan ikke gis tidsbegrenset uførestønad, på grunn av at denne stønaden forutsetter tilbakevending til arbeidslivet på et senere tidspunkt.

Det foreslås at endringen trer i kraft 1. juli 2003 og gis virkning for nye tilfeller, dvs. krav som er fremmet fra og med denne dato. Det samme gjelder for løpende tilfeller som går over fra rehabiliterings- eller attføringspenger etter ikrafttredelsestidspunktet. Ved søknad om forhøyelse av uføregraden pga. endrede forhold i løpende tilfeller, eller ved revurdering etter § 12-12 etter ikrafttredelsestidspunktet skal saken behandles etter nye regler.

Som nye tilfeller skal også regnes tilfeller hvor vedkommende har fremmet kravet tidligere, men ikke fylte vilkårene på ikrafttredelsestidspunktet.

7.3 Tidsbegrenset uførestønad

7.3.1 Inngangsvilkår

Det legges ikke opp til noen liberalisering av inngangsvilkårene ved å innføre en tidsbegrenset uførestønad. Personer som etter gjeldende regler får uførepensjon skal etter den nye ordningen motta enten uførepensjon eller tidsbegrenset uførestønad. Vilråene for uførepensjon som er redegjort for ovenfor i pkt. 6.2 skal derfor også gjelde for den tidsbegrensede stånaden. Det foreslås derfor å endre ordlyden i folketrygdloven §§ 12-2 til 12-7 slik at reglene også omfatter den nye tidsbegrensede stånaden. Når vilråene er oppfylt, må trygdekontoet ta stilling til hvilken type ytelse som skal gis. Tidsbegrenset uførestønad skal gis når ytterligere behandling, rehabilitering og attføring på søknadstidspunktet ikke ventes å bedre arbeidsevnen, men fremtidig arbeids-evne er usikker. Som hovedregel skal stånaden gis til alle som har en viss arbeidsevne i behold (som bare er delvis uføre), men den skal også kunne gis til personer som på søknadstidspunktet er 100 prosent uføre. Det vises til lovforslaget, folketrygdloven §§ 12-2 til 12-7 og 12-9.

7.3.2 Nærmere om den tidsbegrensede uførestånaden

Det må foretas en avgrensning mot rehabiliteringspenger og attføringspenger. Så lenge stånadmottakeren har rehabiliteringspenger eller attføringspenger vil søkelyset være rettet mot tiltak som skal gjøre det mulig å komme tilbake til arbeid. Rehabiliteringspenger revideres jevnlig. Overgangen til tidsbegrenset stånad bør ikke skje for tidlig. Departementet foreslår ingen endring i den utvidede adgang til å yte rehabiliteringspenger utover ett år. Ved overgangen til tidsbegrenset uførestønad vil perspektivet være noe annerledes. Muligheten til økt aktivitet må vurderes på lengre sikt og er mer usikkert. Det må kunne slås fast at ytterligere behandling og attføring ikke ventes å bedre inntektsevnen/arbeidsevnen på kort sikt, men at slike tiltak for eksempel på lengre sikt vil kunne være hensiktsmessige.

En stor del av de som i dag innvilges uførepensjon har en sykdom hvor det knytter seg en viss grad av usikkerhet til varigheten av funksjonsnedsettelsen. Over halvparten av de nye uførepensjonister i 2000 har fått innvilget uførepensjon på grunnlag av muskel- og skjelettlidelser og lettere psykiske lidelser. Målgruppen for tidsbegrenset uførestønad vil i hovedsak være de som i dag innvilges uførepensjon ut fra en usikker vurdering av varighet og omfang av funksjonsnedsettelsen som følge av sykdommen.

Som inngangsvilkår foreslås at søkerens arbeidsevne skal være nedsatt med minst 50 prosent på samme måte som for varig uførepensjon, se forslag til endringer i folketrygdloven § 12-7. Det skal likevel gjennomføres forsøk med lavere uføregrad for visse grupper, se forslag i punkt 5.7.1.

Det er viktig at ordningen er fleksibel. Det foreslås derfor at uføregraden i revisjonsperioden «fryses». Det vil si at stånadmottakeren som forsøker seg i arbeid eller øker arbeidsandelen kan få tilbake uførestånaden etter den opprinnelige uføregraden, se lovforslaget folketrygdloven § 12-12. Dette er en videreføring av de regler som i dag gjelder for uførepensjonister, se pkt. 6.3.

Det må gis generell informasjon til søkeren i forbindelse med at ytelsen innvilges. Det er spesielt viktig å få frem fleksibiliteten i ordningen. Trygdekontoret skal allerede under saksforberedelsen motivere søkeren til å prøve å øke arbeidsinnsatsen. I vedtaket bør det dessuten komme klart frem hvilke forhold en kan forvente vil kunne endres, for eksempel bedret helsetilstand, nye behandlingstiltak eller endringer i arbeidsmarkedet.

Stønaden skal hovedsakelig gis til personer som har en viss arbeidsevne i behold (som bare er delvis uføre). Den skal også gis til personer som på søknadstidspunktet er 100 prosent uføre, dersom det er mulighet for at det med tiden vil kunne skje en bedring av arbeidsevnen. Stønaden skal innvilges for et tidsrom av ett til fire år. Når stønadsperioden utløper, skal saken revurderes. Det forutsettes et oppfølgingsopplegg i regi av trygdeetaten, eventuelt i samarbeid med Aetat eller rehabiliteringsansvarlig i kommunen og/eller sosialetaten. Oppfølgingen kan bestå i oppfølgingssamtaler, deltakelse i nettverks- og aktivitetsgrupper mv. Etter revurderingen kan ytelsen opphøre fordi det settes i verk attføringstiltak eller vedkommende kommer i fullt arbeid, uføregraden kan endres, ytelsen kan forlenges i en ny 1-4 års periode, eller stønadmottakeren kan gå over til varig uførepensjon.

Etter en eller flere perioder med tidsbegrenset uførestønad kan stønadmottakeren ha trappet opp arbeidsinnsatsen slik at uføregraden er lavere enn 50 prosent. Dersom vedkommende ikke har muligheter til ytterligere bedring av inntektsevnen, kan det være aktuelt å tilstå varig uførepensjon. Etter gjeldende regler kan det imidlertid ikke innvilges uførepensjon i slike tilfeller, fordi inntektsevnen ikke er nedsatt med minst 50 prosent. For å unngå at denne persongruppen blir uten ytelse, bør det vurderes et unntak i kravet til 50 prosent arbeidsuførhet for uførepensjon ved overgang mellom de to typer ytelse. Departementet ønsker å komme tilbake med et eventuelt lovforslag på et senere tidspunkt.

7.3.3 Utmålingsregler for tidsbegrenset uførestønad

For å markere at tidsbegrenset uførestønad ikke er en pensjonsytelse, foreslås det at beregningen av denne stønaden løsrives fra pensjonssystemet og knyttes nærmere opp til reglene for rehabiliteringspenger (og attføringspenger). For disse ytelsene gjelder følgende regler:

- Beregning av ytelsen foretas på grunnlag av pensjonsgivende inntekt siste kalenderår, eventuelt de tre siste kalenderår før vedkommende ble arbeidsufør.
- Kompensasjonsnivået for ytelsen er 66 prosent av beregningsgrunnlaget.
- Minste årlige ytelse er 1,6 ganger grunnbeløpet. For personer under 26 år med alvorlig og varig sykdom («unge uføre») er minsteytelsen 2,4 ganger grunnbeløpet.
- Ytelsen gir rett til opptjening av pensjonspoeng, og trygdeavgiften er 7,8 prosent.
- Ordningen med særfradrag og skattebegrensningsregler gjelder ikke for mottakere av rehabiliterings- og attføringspenger.
- Det gis ikke ektefelle tillegg.
- Barnetillegg gis med et fast beløp pr. barn pr. dag (p.t. kr. 17,-).
- Når ytelsen skal reduseres under institusjonsopphold, utgjør reduksjonen 50 prosent. (Det skal ikke foretas reduisering dersom vedkommende for-

sørgere ektefelle eller barn som er medlemmer i trygden). Ved fortsatte faste og nødvendige utgifter til bolig o.a. under oppholdet kan det bestemmes at ytelsen ikke skal reduseres, eller reduseres mindre.

Kompensasjonsnivå

Målet for den tidsbegrensede uførestønaden er å sikre at stønadsmottakeren etter en periode på 1 til 4 år på nytt skal vurderes i forhold til mulig tilbakevending til arbeidslivet. Det er grunn til å tro at det for mange ikke vil være aktuelt å gå direkte tilbake til arbeid. Dersom helsesituasjonen og arbeidsevnen til stønadsmottakeren har forbedret seg, vil det ofte være behov for at stønadsmottakeren gjennomgår et attføringsopplegg før det er aktuelt for vedkommende å prøve seg på nytt i arbeidslivet. Det bør derfor være en økonomisk stimulans knyttet til å gå over fra tidsbegrenset uførestønad til mer aktive ordninger med sikte på tilbakeføring til arbeid. Dette tilsier at kompensasjonsnivået bør være noe lavere i den tidsbegrensede uførestønadsordningen enn i attførings- og rehabiliteringspengeordningen, som har en kompensasjonsgrad på 66 prosent av beregningsgrunnlaget. Departementet foreslår at kompensasjonsnivået for tidsbegrenset uførestønad settes til 60 prosent av beregningsgrunnlaget for rehabiliteringspenger.

Sammenlignet med dagens uførepensjon, vil beregningsreglene for den tidsbegrensede uførestønaden føre til en noe lavere nettoytelse for de midlere og lavere inntekter. Med tidligere inntekt på kr. 200.000,- (forutsatt at denne inntekten er representativ for poengopptjeningen) utgjør netto uførepensjon til enslig pensjonist vel kr. 110.000,- og til gift eller samboer vel kr. 100.000,-. Tidsbegrenset uførestønad med 60 prosent kompensasjonsgrad utgjør for en person med tilsvarende tidligere inntekt vel kr. 94.000,- netto til både enslig og gift/samboer. Ved høyere inntekter blir forskjellen mindre. En tidligere inntekt på kr. 285.000,- gir en netto pensjon på ca. kr. 131.000,- til enslig og ca. kr. 122.000,- til gift/samboer, mens tidsbegrenset uførestønad beregnet etter det samme inntektsgrunnlaget utgjør netto ca. kr. 129.000,-. Ved inntekter på kr. 308.000,- vil tidsbegrenset uførestønad være en noe høyere ytelse enn uførepensjon. Pensjonsgivende inntekt over seks ganger grunnbeløpet skal ikke regnes med i grunnlaget for stønaden. (De nevnte uførepensjonsbeløpene må tas med noe forbehold, da det i eksemplene ikke er tatt hensyn til øvrige formuesforhold, som kan medføre et lavere netto beløp).

For personer med tidligere lave inntekter, kan ulikt stønadsnivå i de to ordningene føre til et visst press mot den varige uførepensjonsordningen. Departementet mener likevel at insitamenter for å vende tilbake til arbeidslivet eller å velge en aktiv ytelse (rehabiliterings- eller attføringspenger) må veie tyngst.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 12-13.

Minsteytelse

Det foreslås at minstenivået for tidsbegrenset uførestønad skal være lik minstenivået for rehabiliterings- og attføringspenger. Gjeldende minsteytelse for rehabiliterings- og attføringspenger utgjør 1,6 G. Dette er lavere enn minstepensjon til enslig (1,79 G). Differansen utgjør brutto kr. 9758,- pr. år. I tillegg kommer de særlige skattefordelene for uførepensjonister. Denne forskjellen

vil kunne medføre et press i retning av uførepensjon for personer med liten eller ingen tilknytning til arbeidsmarkedet.

Ved innføringen av nye beregningsregler for rehabiliterings- og attføringspenger pekte flere av høringsinstansene på at minstenivået burde være høyere. Det nye minstenivået på 1,6 G innebar imidlertid en betydelig heving i forhold til tidligere, hvor minste ytelse var lik grunnpensjon (1 G) forutsatt full trygdetid. Den nye tidsbegrensede uførestønaden vil ofte ytes for en lengre periode enn rehabiliteringspenger og attføringspenger. Det kan være vanskeligere å klare seg med en minsteytelse som er lavere enn minstepensjon ved en stønadsperiode på for eksempel 2-3 år. Dersom differansen mellom minstenivået i den tidsbegrensede stønadsordningen og uførepensjonsordningen er for stor, vil dette kunne medføre et press for å få uførepensjon. Dette taler for et høyere minstenivå for tidsbegrenset uførestønad enn 1,6 G. Det vises til innstilling fra Stortingets kommunalkomitee (Innst. S. nr. 141) hvor det foreslås en evaluering av det nye regelverket for rehabiliterings- og attføringspenger, og Regjeringen er bedt om å vurdere en heving av minsteytelsen opp mot 2 G.

På denne bakgrunn foreslås det i samråd med Arbeids- og administrasjonsdepartementet at minsteytelsen for tidsbegrenset uførestønad settes til 1.8 G, og at den samme minsteytelsen innføres for rehabiliterings- og attføringspenger. Det foreslås at endringene trer i kraft fra det tidspunkt tidsbegrenset uførestønad innføres, dvs. 1. juli 2003.

Selv om netto minsteytelse vil være lavere enn minstepensjon (på grunn av at det bl.a. ikke skal gis særfradrag og skattebegrensning), mener departementet at det er riktig å ha en viss differensiering mellom personer som er forutsatt å vende tilbake til arbeidslivet, og de som blir vurdert som varig uføre.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven §§ 10-10, 11-11 og 12-13.

Barnetillegg

Tillegget i rehabiliterings- og attføringspengeordningen utgjør kr. 17,- pr. dag pr. barn (dvs. kr. 4.420,- pr. år), og kan gis til begge foreldrene. Som uførepensjonist har personer med forsørgeransvar rett til et behovsprøvet barnetillegg med 40 prosent av grunnbeløpet (dvs. opptil kr. 20.544,- pr. år) pr. barn. Departementet finner det riktig å ha den samme ordningen for rehabiliteringspenger, attføringspenger og tidsbegrenset uførestønad, fordi man ellers risikerer at det ikke vil lønne seg for stønadmottakere med forsørgeransvar å gå over fra uførestønad til aktive tiltak med rehabiliterings- eller attføringspenger. Også administrative hensyn tilsier at man unngår behovsprøvede ytelser i ordninger som er tidsbegrenset.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 12-13.

Stortinget har i Innst. S. Nr. 141 (2001-2002) bedt Regjeringen om å evaluere de nye reglene om rehabiliterings- og attføringspenger og herunder vurdere å heve satsen for barnetillegget. Regjeringen vil i det videre arbeidet vurdere et mulig økt barnetillegg som er felles for korttidsytelsene.

Skatteregler for tidsbegrenset uførestønad

Tidsbegrenset uførestønad skal som nevnt beregnes på samme måte som rehabiliterings- og attføringspenger, med unntak av at kompensasjonsgraden blir lavere (60 prosent i stedet for 66 prosent). Dette innebærer at de tre ytel-

sene skal beskattes etter de samme reglene. Av rehabiliterings- og attføringspenger betales trygdeavgift med mellomomsats (7,8 prosent), og ordningene med særfradrag og skattebegrensning gjelder ikke. Ytelsene gir rett til opptjening av pensjonspoeng. Det foreslås å innarbeide de nødvendige endringer i folketrygdloven (trygdeavgift) og skatteloven slik at det vil gjelde de samme skattereglene for tidsbegrenset uførestønad som for rehabiliterings- og attføringspenger. Det vises til lovforslaget, skatteloven §§ 5-42, 6-81 og 12-2 og folketrygdloven § 23-3.

Innføringen av tidsbegrenset uførestønad foreslås å tre i kraft 1. juli 2003 og skal bare gjelde nye tilfeller. I følge finansdepartementet bør endringer i skatteregler tre i kraft ved begynnelsen av et inntektsår. Departementet foreslår derfor at de ovennevnte endringene i skatteloven og folketrygdloven trer i kraft allerede 1. januar 2003. Skattereglene vil dermed være tilpasset den tidsbegrensede uførestønaden i god tid før denne stønaden gis for første gang fra 1. juli 2003.

7.3.4 Fastsettelse av uføregrad og revurdering

I rehabiliteringspengeordningen ytes det hele rehabiliteringspenger ved tap av hele arbeidsevnen. Graderte ytelser skal svare til den del av arbeidsevnen som er tapt. Dersom vedkommende trapper opp arbeidsinnsatsen underveis, skal uføregraden reduseres tilsvarende. Som nevnt under punkt 7.2.2 foreslås at uførepensjon skal graderes i intervaller på fem prosent. Det foreslås at det samme skal gjelde for den tidsbegrensede stønaden.

Det er ikke anledning til å ha friinntekt ved siden av rehabiliteringspenger, fordi ytelsen gis for en kort periode hvor forutsetningen er at stønadmottakeren skal tilbake til inntektsgivende arbeid. Departementet foreslår at de samme reglene også bør gjelde for tidsbegrenset uførestønad. Bakgrunnen for friinntektsordningen for uførepensjonister var bl.a. å hindre passivitet og isolasjon for denne gruppen, som var forutsatt å være ute av arbeidslivet for godt. Det ble derfor anledning til å ha en ekstraintekt uten revurdering av uføregraden. Som redegjort for under pkt. 6.4 har ordningen med friinntekt imidlertid medført at det ofte ikke lønner seg å øke arbeidsinntektene utover et visst nivå. Ved å skatlegge tidsbegrenset uførestønad som arbeidsinntekt, unngår en uheldige terskelvirkninger når inntekten økes, og det vil alltid lønne seg å arbeide og å øke arbeidsinnsatsen. Når mottakere av tidsbegrenset uførestønad prøver seg i arbeid, vil stønaden bli revurdert og det vil bli fastsatt ny uføregrad.

Stønadmottakeren skal kunne øke arbeidsinnsatsen kort tid etter at stønaden er innvilget. Det foreslås at stønaden skal kunne graderes ned til 20 prosent for personer som øker arbeidsinnsatsen.

Det vises til lovforslaget folketrygdloven §§ 12-11 og 12-12.

7.3.5 Ikrafttredelse.

Departementet foreslår at reglene om tidsbegrenset uførestønad innføres med virkning fra 1. juli 2003 og gjøres gjeldende for nye tilfeller. Med nye tilfeller menes krav om uførepensjon som settes fram fra og med 1. juli 2003. Personer som setter fram krav om uførepensjon før 1. juli 2003 skal vurderes etter de nye reglene dersom vilkårene ikke er oppfylt før de nye reglene trer i kraft.

Dersom kravet er fremsatt før 1. juli 2003 og vilkårene for uførepensjon er oppfylt, vil vedkommende ha rett til uførepensjon etter de regler som gjelder før dette tidspunktet. Denne persongruppen kan imidlertid velge å motta tidsbegrenset uførestønad i stedet for varig uførepensjon, forutsatt at de fyller vilkårene for den tidsbegrensede stønaden. Personer som mottar løpende rehabiliterings- eller attføringspenger 1. juli 2003 skal vurderes etter de nye reglene når rehabiliterings- eller attføringspengene opphører.

7.3.6 Øvrige lovendringer som følge av innføring av tidsbegrenset uførestønad

Innføringen av en ny type stønad medfører behov for en rekke tekniske lovjusteringer. Begrepet tidsbegrenset uførestønad må innarbeides flere steder i folketrygdlovens øvrige kapitler hvor uførepensjon er omtalt, slik at gjeldende rett tilpasses til at det innføres en ny type stønad. Det samme gjelder for andre lover som henviser til folketrygdens uførepensjonsordning. Det vises til lovforslaget, folketrygdloven §§ 2-6, 2-9, 3-27, 3-29, 4-24, 4-25, 8-12, 8-48, 8-50, 8-55, 10-5, 10-16, 11-18, 12-1, 12-14, 12-17, 12-18, 13-2, 17-3, 18-2, 18-7, 22-8, 22-10, 22-16, 25-7 og 25-13, lov om pensjonstrygd for sjømenn §§ 4, 5, 16, 28 og 29, lov om Statens Pensjonskasse §§ 28 og 28 a, lov om pensjonstrygd for skogsarbeidere § 13, lov om pensjonsordning for apoteketaten §§ 10 og 11, lov om pensjonstrygd for fiskere § 8, lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser §§ 19, 20 og 21, lov om yrkesskadetrygd § 11, lov om statstilskott til ordninger for avtalefestet pensjon § 2 og lov om løysingsrettar § 9.

Når det gjelder samordning med andre pensjonsytelser, må det på grunn av at den tidsbegrensede uførestønaden ikke skal beregnes som uførepensjon, foretas tilpasninger i gjeldende samordningsregler. På bakgrunn av at ytelsen skal beregnes og utmåles som ytelser under rehabilitering (og attføring), foreslås at tidsbegrenset uførestønad skal samordnes på samme måte som ytelser etter folketrygdloven kapittel 10 og 11. Dette innebærer at tjenstepensjonen reduseres med den delen av uførestønaden som svarer til tilleggspensjonen, dvs. den delen som overstiger grunnbeløpet. Når vedkommende mottar graderte ytelser fra folketrygden, blir fradraget for grunnpensjon (som utgjør $\frac{3}{4}$ av grunnbeløpet) etter gjeldende regler forholdsmessig redusert. Det presiseres i lovteksten at det samme skal gjelde for den tidsbegrensede stønaden når denne er gradert. Det vises til lovforslaget, lov om krigspensjonering for militærpersoner § 18, lov om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner § 23, lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser § 23 og lov om yrkesskadetrygd §§ 12 og 19.

Endringene, hvorav noen er foretatt i samarbeid med Arbeids- og administrasjonsdepartementet og Justisdepartementet, har ikke økonomiske eller administrative konsekvenser. I følge Arbeids- og administrasjonsdepartementet bør de foreslåtte endringer i uførepensjonsordningen medføre at man gjennomgår de offentlige pensjonsordningene med tanke på en eventuell harmonisering med folketrygdens nye bestemmelse.

Etter samordningsbestemmelsene i folketrygdloven faller overgangsstønad som enslig forsørger bort i den grad vedkommende mottar uførepensjon. Det samme gjelder for ytelser til tidligere familiepleier, ytelser til gjenlevende ektefelle, og barnpensjon (folketrygdloven kapittel 15, 16, 17 og 18). Når det gjelder rehabiliterings- og attføringspenger ble det i forbindelse med at disse

ytelsene ble pensjonsgivende inntekt, foretatt endringer slik at rehabiliterings- og attføringspenger likestilles med arbeidsinntekt og overgangsstønad mv. og reduseres etter de mer lempelige regler som gjelder i forhold til arbeidsinntekt og andre korttidsytelser etter folketrygdloven §§ 15-9, 16-8 og 17-8. Departementet foreslår at de samme reglene bør gjelde for den tidsbegrensede uførestønaden. Det vises til lovforslaget, folketrygdloven §§ 15-9, 16-8 og 17-8. Endringene har ikke administrative eller økonomiske konsekvenser av betydning.

7.4 Forslag om endringer i reglene om friinntekt for varig uførepensjon

---

7.4.1 Nytt toleransebeløp og oppheving av ventetidsbestemmelsen

Sandmanutvalget foreslo å avvikle ordningen med friinntekt på 1 G. Dette skulle i følge utvalget bidra til at det alltid ville lønne seg å arbeide mer. For å unngå omregning av ytelsen ved den minste inntektsendring, foreslo utvalget et slingringsmonn på 0,1 G. Utvalget forutsatte at tidsbegrenset uførestønad og varig uførepensjon skulle beregnes på samme måte og ha samme inntektsprøvningsregler.

Ved å kople beregningen av den tidsbegrensede stønaden fra pensjonsberegningen, vil beregningsreglene for tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon bli forskjellige. Den tidsbegrensede stønaden vil bli beregnet tilnærmet på samme måte som rehabiliteringspenger og attføringspenger, se punkt 7.3.3. Det vil ikke være muligheter til friinntekt i denne stønadsordningen, med unntak av godtgjørelse for politiske verv mv., se pkt. 7.4.2.

Varig uførepensjon skal som hovedregel forbeholdes personer som er 100 prosent arbeidsuføre uten mulighet for bedring av arbeidsevnen. Unntaksvis skal varig uførepensjon også kunne tilstås personer med delvis redusert inntekts/arbeidsevne. Disse vil kunne kombinere varig uførepensjon med deltidarbeid. I tråd med Sandmanutvalgets anbefaling foreslår departementet at ordningen med friinntekt på 1 G avvikles og erstattes med et toleransebeløp på 0,1 G. Toleransebeløpet skal hindre altfor hyppige omregninger og endringer i uføregraden. Med et toleransebeløp på 0,1 G er det heller ikke nødvendig med en ventetid på ett år før uførepensjonister kan ha inntekt av en slik størrelse.

Muligheten for å trappe opp arbeidsinnsatsen vil være større for personer som allerede har uførepensjon og som omfattes av nåværende satsing på reaktivisering med sikte på tilbakeføring til arbeid, enn for nye uførepensjonister. En del av de som allerede har fått innvilget uførepensjon ville ha fått tidsbegrenset stønad. Det foreslås at ordningen med hvilende pensjonsrett i inntil 3 år videreføres. Dette innebærer at uførepensjonister som trapper opp arbeidsinnsatsen eller prøver seg i arbeid på heltid skal kunne få tilbake uførepensjonen i løpet av en treårsperiode etter at arbeidsinnsatsen ble økt. Dersom det i forbindelse med reaktivisering er behov for yrkesrettet attføringstiltak, skal det vurderes om vedkommende fyller vilkårene for attføringspenger. På grunn av at uførepensjon nå hovedsakelig vil bli forbeholdt personer som ikke antas å ha restarbeidsevne, foreslås det imidlertid at ordningen med hvilende

pensjonsrett («frysing» av uførepensjonen) for nye tilfeller ikke inntreer før ett år etter at ytelsen er innvilget.

Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 12-12.

I forbindelse med revurdering skal det som nevnt foran i punkt 7.2.2 foretas gradering i 5 prosent intervaller i stedet for intervaller på 10 prosent.

7.4.2 Pensjonsgivende inntekt i form av godtgjørelse for verv i politiske eller frivillige organisasjoner mv.

I folketrygdloven § 12-12 fjerde ledd gis departementet hjemmel til å gi forskrifter om nærmere bestemmelser om friinntekt. Slike forskrifter er fastsatt 30. april 1997. Med virkning fra 1. januar 2000 er det i forskriften § 5 tatt inn bestemmelser om unntak fra regelen om ventetid på ett år for godtgjørelser for politiske verv eller tillitsverv i frivillige organisasjoner. Det er en forutsetning at tillitsvervet ikke har preg av vanlig arbeidsforhold og at det normalt kan utføres i tillegg til arbeidsdeltakelse. Hensikten med forskriftsendringen har vært å legge bedre til rette for at personer som blir uføre skal kunne fortsette med politisk arbeid og deltakelse i frivillige organisasjoner. Med frivillige organisasjoner menes i denne sammenheng organisasjoner med ideelle formål. Som nevnt ovenfor i pkt. 7.4.1 foreslås det at ventetidsbestemmelsen bortfaller, og unntaket fra ventetid for denne typen inntekter blir dermed overflødig.

Det foreslåtte toleransebeløpet på 0,1 G gir ikke rom for inntektsøkning som følge av godtgjørelse for politiske og andre typer verv. Det er viktig å legge forholdene til rette for fortsatt utøvelse av slike verv. Det foreslås derfor at det fortsatt skal være mulig å ha en inntekt på inntil 1 G for personer med slike verv, uten at pensjonen blir redusert. Det foreslås videre å innføre et tilsvarende toleransebeløp for slike verv i den tidsbegrensede stønadsordningen. Reglene bør fastsettes i forskrift. Som nevnt foran i punkt 5.6.5 har Stortinget bedt om at omsorgslønn skal likestilles med godtgjørelse for politiske verv. Forskriften vil derfor også omhandle omsorgslønn.

Eksisterende forskriftshjemmel omfatter ikke tidsbegrenset uførestønad. Det foreslås derfor å utvide hjemmelen til også å omfatte denne stønaden. Det vises til lovforslaget, folketrygdloven § 12-12.

Etter gjeldende regler er det i forskrift gjort unntak fra bestemmelsen om ett års ventetid for en uførepensjonist som har fått et varig arbeidstilbud i et skjermet attføringstiltak. Som nevnt ovenfor vil kravet til ventetid falle bort etter de nye reglene. Departementet foreslår i samråd med Arbeids- og administrasjonsdepartementet at ovennevnte forskriftshjemmel benyttes til å fastsette et høyere toleransebeløp (tilsvarende 1 G) også for denne type inntekter. Bakgrunnen for forslaget er at slike arbeidsinntekter (kalt bonuslønn) ikke kan økes etter hvert, og at det er viktig å stimulere til deltakelse i slike tiltak. Unntaket skal bare gjelde for uførepensjonister.

7.4.3 Ikrafttredelse - overgangsordninger

Det foreslås at de nye inntektsprøvningsreglene med et toleransebeløp på 0,1 G som foreslått i pkt. 7.4.1 trer i kraft 1. juli 2003 for nye tilfeller med varig uførepensjon. For uførepensjonister som på ikrafttredelsestidspunktet har rett til friinntekt på 1 G foreslås en gradvis tilpasning til de nye reglene. Retten til fri

inntekt på 1 G opprettholdes ut 2003. Fra 1. januar 2004 reduseres friinntekten gradvis ved en nedtrapping over en femårsperiode. Det foreslås at departementet fastsetter overgangsregler om nedtrapping av friinntekt i forskrift.

7.5 Økonomiske og administrative konsekvenser av forslagene

Innføring av en tidsbegrenset uførestønad som beregnes med 60 prosent av det samme grunnlaget som for rehabiliteringspenger og skattlegges som arbeidsinntekt, vil isolert sett gi en merinntekt på om lag 58 mill kroner i 2003 og om lag 500 mill kroner med full effekt. Heving av minstenivået fra 1,6 G til 1,8 G for alle tre ordningene vil første året koste 15 mill kroner stigende til 142 mill kroner.

Innsparinger vil være avhengig av atferdsendring i form av færre søkere, flere tilbake i arbeid eller med redusert uføregrad. Dette er vanskelig å anslå. Innsparingene kommer først etter et par år. Dersom en forutsetter at 10 prosent av de som får innvilget tidsbegrenset uførestønad, går ut av ordningen etter to år og at 30 prosent reduserer uføregraden med 30 prosent, vil bruttoinnsparingen etter to år bli på vel 200 mill kroner. Den akkumulerte innsparingen vil med disse forutsetningene stige til 900 mill kroner fra og med 2010 og til vel 2 mrd. kroner fra og med 2015. Dette må betraktes som beregningstekniske illustrasjoner, og ikke som konkrete anslag for fremtidige mindretgifter.

Oppfølging av den enkelte stønadsmottaker i stønadsperioden og revurdering etter 1-4 år vil kreve ressurser i trygdeetaten tilsvarende 300 årsverk eller 100 mill kroner årlig. I forbindelse med tilbakeføring til arbeid vil en del stønadsmottakere ha behov for bistand fra Aetat. Økte utgifter til arbeidsmarkedstiltak og personellressurser i Aetat anslås til 50 mill kroner. I tillegg kommer en administrativ engangsutgift for trygdeetaten på 9 mill kroner det første året.

Erstatningen av dagens friinntekt på 1 G med et toleransebeløp på 0,1 G i den varige uførepensjonsordningen vil gi innsparinger i størrelsesorden 480 mill kroner i 2004, stigende til 660 mill kroner i 2006 og 870 mill kroner i 2010 og senere. Dette forutsetter at uførepensjonistene har like høye arbeidsinntekter ved siden av pensjonen som i dag.

Endringer i reglene for uførevurdering og utmåling av uførepensjon til tidligere deltidsarbeidende vil gi merutgifter med om lag 1 mill kroner i 2003, stigende til 36 mill kroner i 2015.

Tabell 7.1:

Mill. kroner	År		Full virkning
	2003	2006	
Tidsbegrenset uførestønad	0	-200	-2000
Adm. merutgifter (trygdeetat 100 og Aetat 50 mill. kroner)		150	150
Merinntekter skatt v/omlegging	-58	-406	-500
Minstenivå 1,8 G (tidsbegr.stønad)	3	13	22
Minstenivå 1,8 G (rehabp, attføringp)	12	75	120

Tabell 7.1:

Endring av friinntektsgrensen	0	-660	-870
Engangsutgifter omlegging	9	0	0
Forsøk lavere uføregrad	3	25	30
Avvikling av særordning for delvis yrkesaktive «forsørgede» kvinner	1	12	36
Mindreutgifter/merinntekter	-58	-1266	-3370
Merutgifter	28	275	358
Samlede konsekvenser av forslagene	-30	-991	-3012

8 Merknader til de enkelte paragrafene i lovforslaget

8.1 Endringer i folketrygdloven

Til oversikten over lovens innhold, del IV

Beskrivelsen av kapittel 12 endres på bakgrunn av at det innføres en ny ordning med tidsbegrenset uførestønad i kapitlet. Se punkt 7.3.6.

Til § 2-6

Bestemmelsen gjelder medlemskap som gir tryggedekning bare ved yrkesskade og dødsfall. *Andre ledd første punktum* gir regler om hvilke ytelser som kan gis ved yrkesskade. Dette gjelder blant annet rehabiliteringspenger, attføringspenger og uførepensjon. Endringen innebærer at det samme gjelder for den nye tidsbegrensede uførestønaden som innføres i kapittel 12. Se punkt 7.3.6.

Til § 2-9

Bestemmelsen gjelder tryggedekning ved frivillig medlemskap utenfor Norge. *Bokstav b* endres slik at tidsbegrenset uførestønad faller inn under tryggedekningen. Se punkt 7.3.6.

Til §§ 3-27 og 3-29

Bestemmelsene gjelder ytelser under opphold i institusjon og fengsel, blant annet ytelser etter kapittel 12. Den nye tidsbegrensede uførestønaden skal ikke utmåles som pensjon, men skal følge beregningsreglene for rehabiliteringspenger. Utbetaling og beregning av ytelser under institusjons- og fengselsopphold ved mottak av tidsbegrenset uførestønad skal derfor følge reglene i kapittel 10. Endringene innebærer en presisering av at bestemmelsene bare gjelder for uførepensjon og foreløpig uførestønad, og ikke for tidsbegrenset uførestønad. Se punkt 7.3.6.

Til § 4-24

Bestemmelsen gjelder valg av ytelse når medlemmet har rett til dagpenger og samtidig fyller vilkårene for andre ytelser til livsopphold etter folketrygdloven som skal dekke samme inntektstap i samme tidsrom. Dagpengeretten faller bort når medlemmet velger å motta slike ytelser, blant annet rehabiliteringspenger, attføringspenger eller uførepensjon. Endringen innebærer at den samme regelen gjelder dersom medlemmet velger å motta tidsbegrenset uførestønad. Se punkt 7.3.6.

Til § 4-25

Bestemmelsen gjelder samordning med reduserte ytelser fra folketrygden m.m. Dagpengene reduseres når medlemmet mottar nærmere angitte reduserte ytelser fra folketrygden. Endringen innebærer at den samme regelen gjelder ved mottak av tidsbegrenset uførestønad. Se punkt 7.3.6.

Til § 8-12

Bestemmelsen regulerer antall sykepengedager som trygden dekker sykepenges. *Tredje ledd* regulerer ny opptjeningsrett når medlemmet mottar gradert uførepensjon eller foreløpig uførestønad. Endringen innebærer at de samme regler gjelder ved mottak av tidsbegrenset uførestønad. Se punkt 7.3.6.

Til §§ 8-48 og 8-50

Bestemmelsene gjelder forholdet mellom sykepenges og uførepensjon. Endringen innebærer at de samme reglene gjelder for forholdet mellom tidsbegrenset uførestønad og sykepenges. Se punkt 7.3.6.

Til § 8-55

Bestemmelsen gjelder sykepenges ved yrkesskade. *Bokstav c* endres slik at mottak av tidsbegrenset uførestønad gir de samme fordeler som uførepensjon ved beregning av sykepengegrunlaget. Se punkt 7.3.6.

Til § 10-5

Bestemmelsen gjelder stønad til bedring av funksjonsevnen i arbeidslivet. *Fjerde ledd* omhandler reglene for stønad til uførepensjonister. Endringen innebærer at de samme reglene skal gjelde for personer som mottar tidsbegrenset uførestønad. Se punkt 7.3.6.

Til § 10-10

Bestemmelsen gjelder utmåling av rehabiliteringspenges. Andre ledd endres for å heve minste årlige ytelse fra 1,6 G til 1,8 G. Se punkt 7.3.3

Til § 10-16

Bestemmelsen gjelder forholdet mellom rehabiliteringspenges og andre folketrygdtytelser som skal sikre inntekt. Etter *andre ledd bokstav a* faller rehabiliteringspenges bort når medlemmet får rett til uførepensjon. Endringen innebærer at det samme gjelder når medlemmet får rett til tidsbegrenset uførestønad. Se punkt 7.3.6.

Til § 11-11

Bestemmelsen gjelder utmåling av attføringspenges. Andre ledd endres for å heve minste årlige ytelse fra 1,6 G til 1,8 G. Se punkt 7.3.3

Til § 11-18

Bestemmelsen gjelder forholdet mellom attføringspenger og andre folketrygdytelser som skal sikre inntekt. Etter *andre ledd bokstav a* faller attføringspengene bort når medlemmet får rett til uførepensjon. Endringen innebærer at det samme gjelder når medlemmet får rett til tidsbegrenset uførestønad. Se punkt 7.3.6.

Til overskrift og innholdsfortegnelse i kapittel 12

Kapitlet gir regler om uførepensjon, og innholdsfortegnelsen endres slik at også de nye reglene for tidsbegrenset uførestønad nevnes. Se punkt 7.3.6.

Til §§ 12-1, 12-2, 12-3, 12-4, 12-5, 12-6 og 12-7

Bestemmelsene regulerer vilkårene for rett til uførepensjon. De samme vilkårene skal også gjelde for tidsbegrenset uførestønad, og endringene innebærer at bestemmelsene gjelder for begge typer ytelse. Se punkt 7.3.1 og 7.3.6.

Til § 12-9

Gjeldende regler om uførepensjon til hjemmearbeidende ektefelle som er delvis yrkesaktiv *oppheves*. I bestemmelsen tas inn nye regler om tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon. *Første ledd* angir i hvilke tilfeller det skal gis tidsbegrenset uførestønad. Stønaden kan gis for en periode på ett til fire år. Innvilgelse av tidsbegrenset uførestønad forutsetter at det i vedtaket kommer fram hvilke forhold som en antar vil kunne endre seg, for eksempel bedring i helsetilstand, nye behandlingstiltak eller relevante arbeidsmuligheter. Stønaden skal revurderes i god tid før den utløper. Etter revurdering kan stønaden opphøre fordi det settes i verk attføringstiltak eller vedkommende kommer i fullt arbeid, uføregraden kan endres, ytelsen kan forlenges for en ny periode, eller mottakeren kan gå over på varig uførepensjon. I *andre ledd* fremgår at det er et vilkår for å få rett til uførepensjon at det ikke er utsikt til bedring av inntektsevnen/arbeidsevnen. Som utgangspunkt forutsettes at det foreligger full arbeidsuførhet, men bestemmelsen utelukker ikke at det i særlige tilfeller kan gis uførepensjon også i tilfeller med delvis arbeidsuførhet. Dette vil for eksempel kunne gjelde funksjonshemmede med deltidsarbeid eller andre med klart avgrensede sykdomstilstander og hvor arbeidsevnen er avklart. Se punkt 7.2.3, 7.3.1 og 7.3.2.

Til § 12-11

Bestemmelsen gir regler om hel eller gradert uførepensjon. Endringen i *overskriften og første ledd* innebærer at bestemmelsen også gjelder for tidsbegrenset uførestønad. Henvisningen til § 12-9 utgår på grunn av at innholdet i denne bestemmelsen foreslås opphevet og erstattet med andre regler, se merknaedene til § 12-9. Endringen i *andre ledd* innebærer en mer presis uføregradsfastsettelse ved at ytelsen kan graderes med fem prosents intervaller. Endringen vil gjelde for nye tilfeller. For løpende tilfeller med uførepensjon vil endringen gjelde når saken revurderes etter 1. juli 2003. Se punkt 7.2.2 og 7.3.4.

Til § 12-12

Bestemmelsen gjelder revurdering av uføregraden. Reglene i *første ledd* om at uføregraden skal revurderes ved vesentlige endringer, skal gjelde både for uførepensjon og tidsbegrenset uførestønad. *Nytt andre ledd* gjelder tidsbegrenset uførestønad, og fastslår at uføregraden skal justeres i forhold til endringer i inntektssituasjonen. Dette innebærer at det ikke er anledning til å ha friinntekt ved siden av stønaden. Nåværende andre ledd blir *nytt tredje ledd* og endres ved at det gis nye regler om toleransebeløp for uførepensjonister. Toleransebeløpet er opptil 0,1 G og gjelder også ved gradert pensjon. Departementet gir overgangsregler i forskrift om gradvis nedtrapping av friinntekt på inntil 1 G ned til det nye toleransebeløpet på 0,1 G. Se punkt 7.4.3. Kravet om ventetid før retten til friinntekt inntreer, bortfaller. Nåværende *tredje ledd* blir *fjerde ledd* og endres ved at det fastsettes en ventetid på ett år før retten til «frysing» av uførepensjonen inntreer. *Nytt femte ledd* innebærer at reglene i fjerde ledd også skal gjelde for den tidsbegrensede stønaden. Det skal imidlertid ikke være ventetid før denne retten inntreer for den tidsbegrensede uførestønaden. Retten til «frysing» av stønaden gjelder bare i det tidsrommet stønaden er innvilget for. Ved tilbakefall etter at stønadsperioden er utløpt, må vilkårene vurderes påny. Nåværende *fjerde ledd* blir *nytt sjette ledd* og endres slik at forskriftshjemmelen også omfatter regler om tidsbegrenset uførestønad. Se punkt 7.4.

Til § 12-13

Bestemmelsen gjelder beregning av tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon. Endringen innebærer at det i *punkt 1* gis regler om beregning av tidsbegrenset uførestønad. Grunnlaget for tidsbegrenset uførestønad skal fastsettes etter bestemmelsene for rehabiliteringspenger. Kompensasjonsgraden er 60 prosent av beregningsgrunnlaget. Minste årlige ytelse er 1,8 ganger grunnbeløpet. På grunn av at stønaden skal betraktes som en korttidsytelse og beregnes etter samme modell som rehabiliteringspenger (med unntak av ulik kompensasjonsgrad), skal bestemmelsene om rehabiliteringspenger til unge uføre, barnetillegg, utbetaling og ytelser under opphold i helseinstitusjon eller fengsel anvendes tilsvarende for mottakere av tidsbegrenset uførestønad. Gjeldende regler for beregning av uførepensjon videreføres i *punkt 2*. Se punkt 7.3.3.

Til § 12-14

Bestemmelsen gjelder avkall på uførepensjon. I enkelte tilfeller kan det lønne seg for en uførepensjonist å gi avkall på ytelsen til fordel for at ektefellen får beregnet sin ytelse med forsørgertillegg. Endringen innebærer at mottakere av tidsbegrenset uførestønad kan gi avkall på ytelsen etter de samme regler som gjelder for uførepensjonister. *Overskriften* endres slik at det fremgår at bestemmelsen også omfatter tidsbegrenset uførestønad. Se punkt 7.3.6.

Til § 12-17

Bestemmelsen gjelder avkorting av uførepensjon for ytelser fra arbeidsgiver. Endringen innebærer at de samme reglene skal gjelde når arbeidsgiver gir slike ytelser til mottakere av tidsbegrenset uførestønad. *Overskriften* endres

slik at det fremgår at bestemmelsen også omfatter tidsbegrenset uførestønad. Se punkt 7.3.6.

Til § 12-18

Bestemmelsen gjelder tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon ved yrkesskade. Endringen innebærer at det tas inn regler om tidsbegrenset uførestønad ved yrkesskade i bestemmelsen. For den tidsbegrensede stønaden skal vilkårene om forutgående og fremtidig medlemskap ikke gjelde. Det kan gis stønad ved uføregrader ned til 30 prosent. Ytelsen skal beregnes etter reglene i § 12-13 nr. 1. Det er tatt inn en tilsvarende særregel som gjelder for rehabiliteringspenger og attføringspenger som sikrer at grunnlaget for ytelsen ikke skal settes lavere enn antatt årlig arbeidsinntekt på skadetidspunktet. *Over-skriften* endres slik at den dekker begge ytelsene. Se punkt 7.3.6.

Til § 13-2

Bestemmelsen gir en oversikt over hvor man finner reglene om hvilke særfordeler ved yrkesskade som gjelder for ulike typer ytelser fra folketrygden. *Sjette og sjuende strekpunkt* henviser til bestemmelser om rehabiliterings- og attføringspenger. De aktuelle paragrafene har imidlertid blitt flyttet uten at henvisningene i kapittel 13 ble justert i samsvar med dette. Endringene innebærer en gjenoppretting av korrekt henvisning. *Åttende strekpunkt* endres slik at det fremgår at § 12-18 omhandler regler både for uførepensjon og tidsbegrenset uførestønad. Se punkt 7.3.6.

Til §§ 15-9, 16-8 og 17-8

Bestemmelsene omhandler reduisering av ytelser til henholdsvis enslige forsørgere, tidligere familiepleier og gjenlevende ektefelle på grunn av arbeidsinntekt. Etter *§ 15-9 tredje ledd, §16-8 tredje ledd og § 17-8 fjerde ledd* er diverse ytelser fra folketrygden likestilt med arbeidsinntekt, blant annet rehabiliterings- og attføringspenger. På grunn av at tidsbegrenset uførestønad skal regnes som pensjonsgivende inntekt, skal også uførestønaden likestilles med arbeidsinntekter når det gjelder inntektsprøving. Endringen innebærer at det skal gjelde de samme regler for inntektsprøving for stønaden som for rehabiliteringspenger og attføringspenger. Det vises til punkt 7.3.6.

Til § 17-3

Bestemmelsen gjelder forutgående medlemskap. Endringen i *bokstav b* innebærer at vilkårene om forutgående medlemskap er oppfylt også når avdøde mottok tidsbegrenset uførestønad. Det vises til punkt 7.3.6.

Til § 18-2

Bestemmelsen gjelder forutgående medlemskap. Endringen i *bokstav b* innebærer at vilkårene om forutgående medlemskap er oppfylt også når avdøde mottok tidsbegrenset uførestønad. Det vises til punkt 7.3.6.

Til § 18-7

Bestemmelsen gjelder bortfall av barnepensjon. Barnepensjon faller bort i den utstrekning barnet har rett til uførepensjon eller foreløpig uførestønad. Endringen innebærer at den samme regelen skal gjelde når barnet har rett til tidsbegrenset uførestønad. Det vises til punkt 7.3.6.

Til § 22-8

Bestemmelsen gjelder fradrag ved etterbetaling av pensjon. *Første ledd* regulerer tilfeller hvor det er utbetalt forsørgertillegg, og den forsørgede får etterbetalt pensjon, overgangsstønad, attføringspenger eller rehabiliteringspenger. Endringen innebærer at tidsbegrenset uførestønad skal følge de samme reglene. Det vises til punkt 7.3.6.

Til § 22-10

Bestemmelsen har regler om utbetalingsterminer. *Andre ledd* omhandler ytelser som gis pr. dag og vanligvis utbetales vanligvis etterskuddsvis hver måned. Herunder omfattes rehabiliteringspenger. Tidsbegrenset uførestønad skal beregnes på samme måte som rehabiliteringspenger, og følge de samme utbetalingsrutinene. Endringen innebærer at den nye stønaden tilføyes i *andre ledd bokstav f*. Nåværende *bokstav f og g* blir nye *g og h*. Det vises til punkt 7.3.3.

Til § 22-16

Bestemmelsen gjelder tilbakebetaling når inntektsavhengige ytelser er utbetalt med for stort beløp. Endringen innebærer at reglene som gjelder for uførepensjon også skal gjelde for tidsbegrenset uførestønad. Det vises til punkt 7.3.6.

Til § 23-3

Bestemmelsen gjelder trygdeavgift. Som en konsekvens av at tidsbegrenset uførestønad skal være pensjonsgivende inntekt slik som rehabiliterings- og attføringspenger, endres *andre ledd punkt 2 bokstav b* slik at det fremgår at det skal betales mellomstønad av stønaden. Det vises til punkt 7.3.3.

Til § 25-7

Bestemmelsen gjelder utelukkelse fra å utstede legeerklæringer. Endringen er en presisering av at bestemmelsen også skal gjelde i saker om tidsbegrenset uførestønad. Se punkt 7.3.6.

Til 25-13

Bestemmelsen gir regler om forsøksvirksomhet. *Andre ledd* gir hjemmel for å gjøre unntak fra § 12-12 andre ledd. Sistnevnte bestemmelse skal flyttes til tredje ledd, og henvisningen korrigeres derfor i henhold til endringen av § 12-12. Se punkt 7.3.6.

8.2 Endringer i lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner og lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner

---

Til militærloven §18 nr. 1 tredje og sjette ledd og sivilloven § 23 nr. 1 tredje og sjette ledd

Bestemmelsene gjelder samordning med ytelser fra folketrygdloven. Paragrafene blir korrigert slik at bestemmelsene også omfatter den foreslåtte stønaden om tidsbegrenset uførestønad i folketrygdloven kapittel 12. Denne stønaden skal følge de samme inngangsvilkårene som gjelder for uførepensjon, men skal beregnes etter reglene som gjelder for rehabiliteringspenger. Se punkt 7.3.6.

8.3 Endringer i lov 3. desember 1948 nr. 7 om pensjonstrygd for sjømenn

---

Til §§ 4, 5, 16, 28, 29

Bestemmelsene er endret som en konsekvens av forslaget om den nye ordningen med tidsbegrenset uførestønad i folketrygdloven kapittel 12. Denne stønaden skal følge de samme inngangsvilkårene som gjelder for uførepensjon, men skal beregnes etter reglene som gjelder for rehabiliteringspenger. Se punkt 7.3.6.

8.4 Endringer i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens Pensjonskasse

---

Til § 28

Bestemmelsen gjelder fastsetting av uføregrad når medlemmet får uførepensjon fra folketrygden. Endringen innebærer at de samme regler for uføregradsfastsettelse skal gjelde når medlemmet får tidsbegrenset uførestønad. Se punkt 7.3.6.

Til § 28 a

Bestemmelsen omhandler tilfeller der det foreligger rett til oppsatt alderspensjon, og senere blir tilstått uførepensjon fra folketrygden. Endringen innebærer at de samme regler skal gjelde når medlemmet får tidsbegrenset uførestønad. Se punkt 7.3.6.

8.5 Endringer i lov 3. desember 1951 nr. 2 om pensjonstrygd for skogsarbeidere

---

Til § 13

Paragrafen blir korrigert slik at bestemmelsen også omfatter den foreslåtte stønaden om tidsbegrenset uførestønad i folketrygdloven kapittel 12. Denne stønaden skal følge de samme inngangsvilkårene som gjelder for uførepensjon, men skal beregnes etter reglene som gjelder for rehabiliteringspenger. Se punkt 7.3.6.

8.6 Endringer i lov 26. juni 1953 nr. 11 om pensjonsordning for apoteketaten

---

Til § 10

Bestemmelsen omhandler tilfeller der det foreligger rett til oppsatt alderspensjon, og senere blir tilstått uførepensjon fra folketrygden. Endringen innebærer at de samme regler skal gjelde når medlemmet får tidsbegrenset uførestønad. Se punkt 7.3.6.

Til § 11

Bestemmelsen gjelder fastsetting av uføregrad når medlemmet får uførepensjon fra folketrygden. Endringen innebærer at de samme regler for uføregradsfastsettelse skal gjelde når medlemmet får tidsbegrenset uførestønad. Se punkt 7.3.6.

8.7 Endringer i lov 28. juni 1957 nr. 12 om pensjonstrygd for fiskere

---

Til § 8

Paragrafen blir korrigert slik at bestemmelsen også omfatter den foreslåtte stønaden om tidsbegrenset uførestønad i folketrygdloven kapittel 12. Denne stønaden skal følge de samme inngangsvilkårene som gjelder for uførepensjon, men skal beregnes etter reglene som gjelder for rehabiliteringspenger. Se punkt 7.3.6.

8.8 Endringer i lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser

---

Til §§ 19, 20, 21 og 23

Paragrafene blir korrigert slik at bestemmelsene også omfatter den foreslåtte stønaden om tidsbegrenset uførestønad i folketrygdloven kapittel 12. Denne stønaden skal følge de samme inngangsvilkårene som gjelder for uførepensjon, men skal beregnes etter reglene som gjelder for rehabiliteringspenger. Se punkt 7.3.6.

8.9 Endringer i lov 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd

---

Til §§ 11, 12, og 19

Paragrafene blir korrigert slik at bestemmelsene også omfatter den foreslåtte stønaden om tidsbegrenset uførestønad i folketrygdloven kapittel 12. Denne stønaden skal følge de samme inngangsvilkårene som gjelder for uførepensjon, men skal beregnes etter reglene som gjelder for rehabiliteringspenger. Se punkt 7.3.6.

8.10 Endringer i lov 23. desember 1988 nr. 110 om statstilskott til ordninger for avtalefestet pensjon

---

Til § 2

Paragrafen blir korrigert slik at bestemmelsen også omfatter den foreslåtte stønaden om tidsbegrenset uførestønad i folketrygdloven kapittel 12. Se punkt 7.3.6.

8.11 Endringer i lov 9. desember 1994 nr. 64 om løysingsrettar

---

Til § 9

Bestemmelsen gjelder løsningsrett i forbindelse med tjenesteforhold. *Andre punktum* regulerer når eieren skal gå av med alders- eller uførepensjon. Endringen innebærer at den samme regelen skal gjelde når eieren mottar tidsbegrenset uførestønad. Se punkt 7.3.6.

8.12 Endringer i lov 26. mars 1999 nr. 14 om skatt av formue og inntekt (skatteloven)

Til § 5-42

Bestemmelsen definerer hva som anses som skattepliktig inntekt. Rehabiliteringspenger og attføringspenger etter folketrygdloven kapittel 10 og 11 er nevnt i bokstav b. Tidsbegrenset uførestønad etter folketrygdloven kapittel 12 skal være pensjonsgivende inntekt og gi rett til opptjening av pensjonspoeng, på samme måte som rehabiliteringspenger og attføringspenger. *Bokstav b* endres slik at tidsbegrenset uførestønad tas inn i bestemmelsen. Det vises til pkt. 7.3.3.

Til § 6-81

Bestemmelsen gjelder særfradrag for alder og uførhet mv. Det fremgår av andre ledd at foreløpig uførestønad etter folketrygdloven § 12-16 og uførepensjon gir rett til et særfradrag i alminnelig inntekt dersom ervervsevnen er satt ned med minst 2/3. I tredje ledd gis regler for når det skal ytes halvt særfradrag. Tidsbegrenset uførestønad skal ikke utbetales som en pensjon, men skal følge beregningsreglene for rehabiliteringspenger og være pensjonsgivende inntekt. Rehabiliteringspenger og attføringspenger gir ikke rett til særfradrag. Det samme skal gjelde for tidsbegrenset uførestønad. Bestemmelsene nevner ikke tidsbegrenset uførestønad, og endringen i *tredje ledd* innebærer derfor en presisering av at slik stønad ikke gir rett til særfradrag. Det vises til pkt. 7.3.3.

Til § 12-2

Bestemmelsen definerer hva som er personinntekt. Endringen innebærer at tidsbegrenset uførestønad nevnes under bestemmelsens *pkt. c*, sammen med rehabiliterings- og attføringspenger. Se punkt 7.3.3.

Sosialdepartementet**t i l r å r :**

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om lov om endringer i folketrygdloven og i enkelte andre lover (tidsbegrenset uførestønad).

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r:

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i folketrygdloven og i enkelte andre lover (tidsbegrenset uførestønad) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag til lov om endringer i folketrygdloven og i enkelte andre lover (tidsbegrenset uførestønad)

I

I lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven) gjøres følgende endringer:

I «hvordan folketrygdloven er oppbygd» skal ordene etter kapittel 12 lyde:

«*Tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon*»

I § 2-6 andre ledd, § 2-9 første ledd bokstav b, § 4-24 andre ledd bokstav d og § 4-25 første ledd bokstav d skal ordet «uførepensjon» endres til «*tidsbegrenset uførestønad eller uførepensjon*».

I § 3-27 første ledd første punktum og § 3-29 første ledd skal uttrykket «ytelser til livsopphold etter kapittel 12, 16, 17 eller 19» endres til «*uførepensjon eller ytelser til livsopphold etter kapittel 16, 17 eller 19*».

§ 8-12 tredje ledd skal lyde:

Bestemmelsen i andre ledd gjelder tilsvarende når medlemmet mottar *graderte ytelser etter kapittel 12*, og vedkommende har vært helt arbeidsfør med den gjenværende arbeidsevnen i 26 uker etter at *ytelsene* begynte å løpe.

§ 8-48 første ledd skal lyde:

Bestemmelser om forholdet mellom sykepenger på den ene siden og dagpenger under arbeidsløshet, *tidsbegrenset uførestønad*, *uførepensjon*, *alderspensjon* og *avtalefestet pensjon* på den andre siden står i §§ 8-49 til 8-52.

§ 8-50 skal lyde:

§ 8-50. Medlemmer med *tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon*

Det ytes ikke sykepenger til et medlem som mottar hel *tidsbegrenset uførestønad*, *uførepensjon* eller *foreløpig uførestønad* etter kapittel 12.

Til et medlem som mottar *gradert tidsbegrenset uførestønad*, *uførepensjon* eller *foreløpig uførestønad*, ytes det sykepenger etter bestemmelsene i kapitlet her ut fra den arbeidsinntekt som medlemmet har i tillegg til *ytelsen*.

§ 8-55 bokstav c skal lyde:

c) Ved tilbakefall ytes det sykepenger som minst svarer til uførepensjon *eller tidsbegrenset uførestønad* ved yrkesskade, til en person som mottar eller har mottatt *slike ytelser*, se § 12-18.

§ 10-5 fjerde ledd skal lyde:

Det ytes ikke stønad etter denne paragrafen til en person som mottar alderspensjon, *tidsbegrenset uførestønad*, uførepensjon, eller avtalefestet pensjon som det godskrives pensjonspoeng for, se § 3-19 sjette ledd. Til en person som mottar *tidsbegrenset uførestønad eller uførepensjon*, kan det likevel ytes stønad dersom det er sannsynlig at stønaden vil føre til at *slike ytelser* faller bort eller blir redusert.

§ 10-10 andre ledd skal lyde:

Minste årlige ytelse er 1,8 ganger grunnbeløpet.

§ 10-16 andre ledd bokstav a skal lyde:

a) når medlemmet får rett til attføringspenger, *tidsbegrenset uførestønad*, uførepensjon eller alderspensjon etter denne loven,

§ 11-11 andre ledd skal lyde:

Minste årlige ytelse er 1,8 ganger grunnbeløpet.

§ 11-18 andre ledd bokstav a skal lyde:

a) når medlemmet får rett til *tidsbegrenset uførestønad*, uførepensjon eller alderspensjon etter denne loven,

Overskrift og innholdsfortegnelse i kapittel 12 skal lyde:

Kapittel 12. *Tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon*
Bestemmelser om

-
- formål står i § 12-1
- vilkår for rett til *tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon* står i §§ 12-2 til 12-7
- *uførepensjon til hjemmearbeidende ektefelle* står i § 12-8
- *tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon* står i § 12-9
- uføretidspunktet står i § 12-10
- gradering av *tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon* står i § 12-11
- revurdering av uføregraden står i § 12-12
- beregning av *tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon* står i § 12-13
- avkall på *tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon* står i § 12-14
- uførepensjon til gjenlevende ektefelle står i § 12-15
- foreløpig uførestønad står i § 12-16
- avkortning av *tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon* for ytelser fra arbeidsgiver står i § 12-17
- *tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon* ved yrkesskade står i § 12-18

I § 12-1, § 12-2 første ledd, § 12-3 første ledd, § 12-4, § 12-5 første ledd og tredje ledd første punktum, § 12-6 første og andre ledd og § 12-7 første ledd skal ordet «uførepensjon» endres til «ytelser etter dette kapitlet».

§ 12-2 tredje ledd skal lyde:

Vilkåret om tre års forutgående medlemskap i første ledd gjelder ikke for en person som har vært medlem i trygden i minst ett år før han eller hun setter fram krav om *ytelser*, dersom

- a) vedkommende ble ufør før fylte 26 år og da var medlem i trygden, eller
- b) vedkommende etter fylte 16 år har vært medlem i trygden med unntak av maksimum fem år.

§ 12-9 skal lyde:

§ 12-9. *Tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon*

Dersom det etter en helhetsvurdering er sannsynlig at inntektsevnen kan bedres, skal det gis en tidsbegrenset uførestønad. Ved vurderingen skal det legges vekt på bl.a. sykdommens art, medisinske opplysninger, funksjonsvurderinger, restarbeidsevne, alder og tidligere tilknytning til arbeidslivet. Stønaden gis for en periode på ett til fire år og skal revurderes før periodens utløp.

Uførepensjon kan gis dersom det ikke er utsikt til bedring av inntektsevnen/arbeidsevnen.

§ 12-11 skal lyde:

§ 12-11. *Gradering av tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon*

Det ytes hel tidsbegrenset uførestønad eller uførepensjon dersom vedkommende har tapt hele sin inntektsevne/arbeidsevne, se §§ 12-7 og 12-8.

Dersom vedkommende har tapt en del av sin inntektsevne/arbeidsevne, gis det en gradert ytelse som svarer til den del av inntektsevnen/arbeidsevnen som er tapt. Ytelsen graderes med intervaller på fem prosent.

Ved utvidelse av arbeidsinnsatsen kan det ytes tidsbegrenset uførestønad med en uføregrad ned til 20 prosent. Tilsvarende gjelder for uførepensjonen etter arbeidsforsøk med hvilende pensjonsrett.

Ektefelle tillegg og barnetillegg graderes ikke etter bestemmelsene i denne paragrafen, se §§ 3-24 til 3-26.

§ 12-12 skal lyde:

§ 12-12. *Revurdering av uføregraden*

Skjer det en vesentlig endring i forhold som har betydning for inntektsevnen/arbeidsevnen, skal uføregraden revurderes, se også § 21-6.

For mottakere av tidsbegrenset uførestønad skal uføregraden justeres i forhold til endringer i inntektssituasjonen.

En person som mottar uførepensjon kan ha en årlig pensjonsgivende inntekt på opptil 0,1 ganger grunnbeløpet (toleransebeløp), uten at uføregraden skal revurderes. En person med gradert pensjon kan ha en pensjonsgivende inntekt på opptil 0,1 ganger grunnbeløpet (toleransebeløp) i tillegg til den inntekten som ble forutsatt ut fra restinntektsevnen.

Når det er gått ett år etter at uførepensjon er innvilget, beholder uførepensjonisten retten til pensjon selv om uførepensjonen reduseres eller faller helt bort

a) under tidsbegrenset arbeidstrening som er godkjent av arbeidsmarkedsetaten,

b) i tre år når pensjonisten har gitt trygdekontoret melding om inntektsendring fordi han eller hun har tatt arbeid eller oppdrag, eller har startet virksomhet. Det er et vilkår at vedkommende i løpet av de tre årene melder fra om ytterligere inntektsendringer. Det kan ses bort fra at meldinger som nevnt ikke er gitt dersom det foreligger særlige grunner som kan forklare hvorfor det ikke er meldt fra.

Bestemmelsene i fjerde ledd gjelder for tidsbegrenset uførestønad i det tidsrommet en person er innvilget slik stønad. Vilåret om ett års ventetid gjelder likevel ikke.

Departementet gir forskrifter med nærmere bestemmelser om toleransebeløp og kan herunder gjøre unntak fra andre og tredje ledd.

§ 12-13 skal lyde:

§ 12-13. *Beregning av tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon*

1. *Grunnlaget for tidsbegrenset uførestønad fastsettes etter bestemmelsene for rehabiliteringspenger i § 10-9. Stønaden ytes med 60 prosent av grunnlaget.*

Minste årlige ytelse er 1,8 ganger grunnbeløpet.

Bestemmelsene i § 10-10 tredje, fjerde og femte ledd, §§ 10-11, 10-14 og 10-15 kommer tilsvarende til anvendelse på tidsbegrenset uførestønad.

2. *Uførepensjonen består av grunnpensjon, tilleggspensjon og/eller særtillegg.*

Grunnpensjonen fastsettes etter bestemmelsene i § 3-2.

Tilleggspensjonen fastsettes etter bestemmelsene i §§ 3-8 til 3-12, 3-17, 3-18 og 3-20 til 3-22.

Særtillegget fastsettes etter bestemmelsene i § 3-3.

Til uførepensjonen kan det ytes ektefelle tillegg og barnetillegg etter bestemmelsene i §§ 3-24 til 3-26.

Uførepensjon til personer som er innlagt i institusjon eller sitter i fengsel, fastsettes etter bestemmelsene i §§ 3-27 til 3-29.

§ 12-14 skal lyde:

§ 12-14. *Avkall på tidsbegrenset uførestønad eller uførepensjon*

En mottaker av tidsbegrenset uførestønad eller uførepensjon kan gi avkall på retten til ytelser etter dette kapitlet dersom

- a) ektefellen mottar alderspensjon, uførepensjon, foreløpig uførestønad, eller avtalefestet pensjon som det godskrives pensjonspoeng for, se § 3-19 sjette ledd, og
- b) vedkommende enten har kortere trygdetid enn ektefellen eller får *graderte ytelser*.

Ektefellens ytelser fastsettes da etter reglene for pensjonister som forsørger den andre ektefellen.

§ 12-17 skal lyde:

§ 12-17. Avkorting av *tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon* for ytelser fra arbeidsgiver

Når en arbeidsgiver gir en mottaker av ytelser etter dette kapitlet økonomiske ytelser som ikke er pensjongivende inntekt, skal ytelsene etter dette kapitlet reduseres med et tilsvarende beløp. Dette gjelder bare dersom ytelsene blir avtalt i forbindelse med fratreden eller reduksjon av arbeidstiden.

Ytelser etter dette kapitlet reduseres etter bestemmelsene i første ledd også når mottakeren får ytelsene fra en tredjemann.

Overskrift til § 12-18 skal lyde:

§ 12-18. *Tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon* ved yrkesskade

§ 12-18 skal lyde:

Til den som er arbeidsufør på grunn av en skade eller sykdom som går inn under kapittel 13, ytes det *tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon* etter følgende særbestemmelser:

- a) Vilkåret i § 12-2 om minst tre års forutgående medlemskap gjelder ikke.
- b) Vilkåret i § 12-3 om fortsatt medlemskap gjelder ikke.
- c) Vilkåret i § 3-8 om minst tre poengår for rett til tilleggspensjon gjelder ikke.
- d) Grunnpensjon, tilleggspensjon og *tidsbegrenset uførestønad* ytes ved uføregrader ned til 30 prosent.

Det skal fastsettes en særskilt uføregrad for den del av uførheten som skyldes yrkesskade eller yrkessykdom. Det ses bort fra uførhet som skyldes andre forhold enn yrkesskaden, når denne delen utgjør under 30 prosent av den totale uførheten.

Ved yrkesskade beregnes *tidsbegrenset uførestønad* etter bestemmelsene i § 12-13 nr. 1. Beregningsgrunnlaget settes likevel ikke lavere enn antatt årlig arbeidsinntekt på skadetidspunktet, justert i samsvar med endringer i grunnbeløpet fram til søknadstidspunktet. *Uførepensjon* beregnes etter særbestemmelsene i § 3-30.

Uførepensjon som er innvilget etter en yrkesskade før fylte 67 år, ytes ut vedkommendes levetid dersom vedkommende ikke har rett til alderspensjon fra folketrygden.

§ 13-2 andre ledd sjette, sjuende og åttende strekpunkt skal lyde:

–

- rehabiliteringspenger står i § 10-18
- attføringspenger står i § 11-20
- *tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon* står i § 12-18

§ 15-9 tredje ledd, § 16-8 tredje ledd og § 17-8 fjerde ledd skal lyde:

Likestilt med arbeidsinntekt er dagpenger etter kapittel 4, sykepenger etter kapittel 8, stønad ved barns og andre nære pårørendes sykdom etter kapittel 9, rehabiliteringspenger etter kapittel 10, attføringspenger etter kapittel 11, *tidsbegrenset uførestønad etter kapittel 12*, og fødselspenger, svangerskapspenger og adopsjonspenger etter kapittel 14.

§ 17-3 første ledd bokstav b skal lyde:

b) i de siste tre årene fram til dødsfallet mottok pensjon *eller tidsbegrenset uførestønad* etter denne loven, eller

§ 18-2 første ledd bokstav b skal lyde:

b) at den avdøde faren eller moren mottok pensjon *eller tidsbegrenset uførestønad* fra folketrygden de siste tre årene fram til dødsfallet.

§ 18-7 andre ledd skal lyde:

Barnepensjonen faller bort i den utstrekning barnet har rett til *tidsbegrenset uførestønad, uførepensjon* eller foreløpig uførestønad.

§ 22-8 første ledd første punktum skal lyde:

Når en forsørger har fått utbetalt ektefelle tillegg eller barnetillegg, og den forsørgede får etterbetalt pensjon, *tidsbegrenset uførestønad, overgangsstønad, attføringspenger* eller rehabiliteringspenger, skal etterbetalingen reduseres med et beløp som svarer til det tillegget forsørgeren har fått utbetalt for samme tidsrom.

§ 22-10 andre ledd bokstav f skal lyde:

f) *tidsbegrenset uførestønad (kapittel 12)*

Nåværende bokstavene f og g blir bokstavene g og h.

§ 22-16 andre ledd bokstav d skal lyde:

d) *tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon* når inntekten overstiger den fastsatte inntektsgrensen, se § 12-12.

§ 23-3 andre ledd nr. 2 bokstav b skal lyde:

b) rehabiliteringspenger etter folketrygdloven kapittel 10, attføringspenger etter folketrygdloven kapittel 11 *og tidsbegrenset uførestønad etter folketrygdloven kapittel 12*.

§ 25-7 skal lyde:

§ 25-7 Utelukkelse fra å utstede legeerklæringer

Dersom en lege ikke innen rimelig tid gir trygden de opplysninger som er nødvendige for å avgjøre en sak om sykepenger, medisinsk rehabilitering, attføring, *tidsbegrenset uførestønad* eller uførepensjon, kan Rikstrygdeverket bestemme at trygden i opptil ett år ikke skal gi slike ytelser på grunnlag av erklæringer fra legen.

§ 25-13 andre ledd andre punktum skal lyde:

I forbindelse med forsøk med lavere uføregrad enn 50 prosent kan det likevel gjøres unntak fra § 12-12 *tredjeledd*.

II

I lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner gjøres følgende endringer:

§ 18 nr. 1 tredje ledd skal lyde:

Har invaliden rett til foreløpig uførestønad eller overgangsstønad fra folketrygden som inneholder tilleggspensjon, gjelder bestemmelsene i første ledd på samme måte. For rehabiliteringspenger, attføringspenger, *tidsbegrenset uførestønad* og overgangsstønad til enslige forsørgere gjelder første ledd første punktum for den delen av ytelsen som overstiger folketrygdens grunnbeløp. Dersom rehabiliteringspengene, attføringspengene, *den tidsbegrensede uførestønaden* eller overgangsstønaden er gradert eller redusert for inntekt, skal det ved samordningen legges til grunn et forholdsmessig redusert grunnbeløp.

§ 18 nr. 1 sjette ledd skal lyde:

Dersom det ytes foreløpig uførestønad eller overgangsstønad fra folketrygden som inneholder tilleggspensjon, gjelder bestemmelsene i fjerde ledd på samme måte. For rehabiliteringspenger, attføringspenger, *tidsbegrenset uførestønad* og overgangsstønad til enslige forsørgere gjelder fjerde ledd første og andre punktum for den delen av ytelsen som overstiger folketrygdens grunnbeløp. Dersom rehabiliteringspengene, attføringspengene, *den tidsbegrensede uførestønaden* eller overgangsstønaden er gradert eller redusert for inntekt, skal det ved samordningen legges til grunn et forholdsmessig redusert grunnbeløp.

III

I lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner gjøres følgende endringer:

§ 23 nr. 1 tredje ledd skal lyde:

Har invaliden rett til foreløpig uførestønad eller overgangsstønad fra folketrygden som inneholder tilleggspensjon, gjelder bestemmelsene i første ledd på samme måte. For rehabiliteringspenger, attføringspenger, *tidsbegrenset uførestønad* og overgangsstønad til enslige forsørgere gjelder første ledd første punktum for den delen av ytelsen som overstiger folketrygdens grunnbeløp. Dersom rehabiliteringspengene, attføringspengene, *den tidsbegrensede uførestønaden* eller overgangsstønaden er gradert eller redusert for inntekt, skal det ved samordningen legges til grunn et forholdsmessig redusert grunnbeløp

§ 23 nr. 1 sjette ledd skal lyde:

Dersom det ytes foreløpig uførestønad eller overgangsstønad fra folketrygden som inneholder tilleggspensjon, gjelder bestemmelsene i fjerde ledd på samme måte. For rehabiliteringspenger, attføringspenger, *tidsbegrenset uførestønad* og overgangsstønad til enslige forsørgere gjelder fjerde ledd første og andre punktum for den delen av ytelsen som overstiger folketrygdens grunnbeløp. Dersom rehabiliteringspengene, attføringspengene, *den tidsbegrensede uførestønaden* eller overgangsstønaden er gradert eller redusert for inntekt, skal det ved samordningen legges til grunn et forholdsmessig redusert grunnbeløp.

IV

I lov 3. desember 1948 nr. 7 om pensjonstrygd for sjømenn gjøres følgende endringer:

§ 4 nr. 3 skal lyde:

3. Alderspensjon ytes til og med den kalendermåned pensjonisten fyller 67 år, eller til den kalendermåned pensjonisten får uførepensjon, foreløpig uførestønad, *tidsbegrenset uførestønad*, rehabiliteringspenger eller attføringspenger etter lov om folketrygd for hel uførhet eller full avtalefestet pensjon som omfattes av lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser § 1 nr. 1 første ledd bokstav d.

§ 5 nr. 2 skal lyde:

2. For pensjonist som har uførepensjon, foreløpig uførestønad, *tidsbegrenset uførestønad*, rehabiliteringspenger eller attføringspenger etter lov om folketrygd for mindre enn hel uførhet eller gradert avtalefestet pensjon som omfattes av lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser § 1 nr. 1 første ledd bokstav d, bortfaller en forholdsmessig del av alderspensjonen som svarer til uføregraden eller pensjonsgraden.

§ 16 nr. 1 første ledd bokstav e skal lyde:

e) på det tidspunkt vilkårene i bokstav a-d er oppfylt, ikke får uførepensjon, foreløpig uførestønad, *tidsbegrenset uførestønad*, rehabiliteringspenger eller attføringspenger fra folketrygden for hel uførhet eller full avtalefestet pensjon som omfattes av samordningslovens § 1 nr. 1 første ledd bokstav d.

§ 28 nr. 2 første punktum skal lyde:

2. Den som er innvilget eller innvilges alderspensjon etter denne loven og uførepensjon, foreløpig uførestønad, *tidsbegrenset uførestønad*, rehabiliteringspenger eller attføringspenger fra folketrygden eller avtalefestet pensjon som omfattes av samordningsloven § 1 nr. 1 første ledd bokstav d med virkning fra et tidspunkt før 1. januar 2001, har rett til alderspensjon etter bestemmelsene i denne loven som gjaldt før denne datoen, herunder pensjon etter satser som nevnt i nr. 1.

§ 29 nr. 2 første punktum skal lyde:

2. Til en pensjonist som får uførepensjon, foreløpig uførestønad, *tidsbegrenset uførestønad*, rehabiliteringspenger eller attføringspenger fra folketrygden, eller avtalefestet pensjon som omfattes av samordningsloven § 1 nr. 1 første ledd bokstav d, som er mindre enn det alderspensjon etter denne loven ville utgjøre hvis han ikke hadde hatt slik ytelse fra folketrygden eller avtalefestet pensjon, gis det et overgangstillegg som tilsvarende forskjellen.

V

I lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens Pensjonskasse gjøres følgende endringer:

§ 28 sjette ledd første punktum skal lyde:

Når et medlem blir tilstått uførepensjon *eller tidsbegrenset uførestønad* fra folketrygden, skal uførepensjon fra Pensjonskassen ytes etter samme uføregrad som i folketrygden.

§ 28 a første ledd første punktum skal lyde:

Når et medlem er fratrudd etter 1. januar 1967 med rett til oppsatt alderspensjon og senere blir tilstått uførepensjon *eller tidsbegrenset uførestønad* etter lov om folketrygd, har han fra samme tidspunkt rett til uførepensjon etter samme uføregrad fra Pensjonskassen svarende til oppsatt alderspensjon beregnet etter bestemmelsene i § 24 annet ledd.

VI

I lov 3. desember 1951 nr. 2 om pensjonstrygd for skogsarbeidere gjøres følgende endringer:

§ 13 fjerde ledd første punktum skal lyde:

Alderspensjonen opphører likeledes når pensjonisten får rett til uførepensjon, foreløpig uførestønad, *tidsbegrenset uførestønad*, rehabiliteringspenger eller attføringspenger fra folketrygden for hel uførhet.

VII

I lov 26. juni 1953 nr. 11 om pensjonsordning for apoteketaten gjøres følgende

endringer:

§ 10 sjette ledd skal lyde:

Når et medlem har fratrudd etter 1. januar 1967 med rett til oppsatt alderspensjon og senere blir tilstått full uførepensjon *eller full tidsbegrenset uførestønad* etter lov om folketrygd, har han fra samme tidspunkt rett til uførepensjon fra pensjonsordningen svarende til oppsatt alderspensjon beregnet etter bestemmelsen i § 7 nr. 2. Hvis han tilstås gradert uførepensjon *eller tidsbegrenset uførestønad* fra folketrygden, ytes uførepensjon etter samme uføregrad.

§ 11 syvende ledd første punktum skal lyde:

Når et medlem blir tilstått uførepensjon *eller tidsbegrenset uførestønad* fra folketrygden, skal uførepensjon fra pensjonsordningen ytes etter samme uføregrad som i folketrygden.

VIII

I lov 28. juni 1957 nr. 12 om pensjonstrygd for fiskere gjøres følgende endringer:

§ 8 andre ledd første punktum skal lyde:

Alderspensjon opphører fra og med kalendermåneden etter den måned da pensjonisten fylte 67 år eller fra og med den kalendermåneden da pensjonisten får rett til uførepensjon, foreløpig uførestønad, *tidsbegrenset uførestønad*, rehabiliteringspenger, eller attføringspenger etter loven om folketrygd for hel uførhet eller tar ut full avtalefestet pensjon som nevnt i samordningsloven § 1 nr. 1 første ledd bokstav d.

IX

I lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser gjøres følgende endringer:

§ 19 andre ledd første punktum skal lyde:

Bestemmelsene i nr. 1 og 3 gjelder tilsvarende for samordning av tjenestepensjon med uførepensjon, foreløpig uførestønad, *tidsbegrenset uførestønad*, rehabiliteringspenger eller attføringspenger etter loven om folketrygd.

§ 20 tredje ledd første punktum skal lyde:

Bestemmelsene i første og annet ledd gjelder tilsvarende for samordning av pensjon fra personskadetrygd med uførepensjon, foreløpig uførestønad, *tidsbegrenset uførestønad*, rehabiliteringspenger eller attføringspenger etter loven om folketrygd.

§ 21 tredje ledd skal lyde:

Bestemmelsen i første og annet ledd gjelder tilsvarende for samordning av pensjoner fra tjenestepensjonsordning, personskadetrygd og uførepensjon, foreløpig uførestønad, *tidsbegrenset uførestønad*, rehabiliteringspenger eller attføringspenger etter loven om folketrygd.

§ 23 nr.1 andre ledd skal lyde:

Bestemmelsene i første ledd gjelder tilsvarende for særtillegg fra folketrygden, for ventetillegg fra folketrygden for tilleggspensjon og for den delen av *tidsbegrenset uførestønad*, rehabiliteringspenger, attføringspenger og overgangsstønad etter folketrygdloven kapitlene 10, 11, 12 og 15 som overstiger folketrygdens grunnbeløp. Dersom *den tidsbegrensede uførestønaden*, rehabiliteringspengene, attføringspengene eller overgangsstønaden er gradert eller redusert for inntekt, skal det ved samordningen legges til grunn et forholdsmessig redusert grunnbeløp.

X

I lov 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd gjøres følgende endringer:

§ 11 nr. 4 første og andre ledd skal lyde:

4. Til enslig person som har rett til pensjon etter denne lov eller sykepenger etter bestemmelsene i pkt. 2, annet eller tredje ledd og som er innlagt i institusjon som omfattes av folketrygdloven § 3-27 eller § 3-29, skal det fra og med den andre kalendermåned etter den måned da forpleiningen tok til bare utbetales en så stor del av nevnte ytelser etter denne lov som sammen med de sykepenger, rehabiliteringspenger, attføringspenger, foreløpig uførestønad, *tidsbegrenset uførestønad* og den pensjon eller overgangsstønad som vedkommende eventuelt har rett til etter lov om folketrygd, svarer til 10 prosent av full og ikke samordnet pensjon etter denne lov, tillagt 15 prosent av folketrygdens grunnbeløp.

Til person som forsørger ektefelle eller barn skal det i tilfelle som nevnt i første ledd bare utbetales en så stor del av pensjon eller sykepenger etter denne lov, som sammen med de sykepenger, rehabiliteringspenger, attføringspenger, foreløpig uførestønad, *tidsbegrenset uførestønad* og den pensjon eller overgangsstønad som vedkommende eventuelt har rett til etter lov om folketrygd, svarer til 10 prosent av full og ikke samordnet pensjon etter denne lov, tillagt 15 prosent av folketrygdens grunnbeløp, samt pensjon etter §§ 19 og 22 i denne lov.

§ 12 nr. 3 fjerde ledd skal lyde:

Dersom den skadede har rett til foreløpig uførestønad eller overgangsstønad fra folketrygden som inneholder tilleggspensjon, gjelder bestemmelsene i annet ledd på samme måte. For rehabiliteringspenger, attføringspenger, *tidsbegrenset uførestønad* og overgangsstønad til enslige forsørgere gjelder annet ledd første punktum for den delen av ytelsen som overstiger folketrygdens

grunnbeløp. Dersom rehabiliteringspengene, attføringspengene, *den tidsbegrensede uførestønaden* eller overgangsstønaden er gradert eller redusert for inntekt, skal det ved samordningen legges til grunn et forholdsmessig redusert grunnbeløp.

§ 19 nr. 1 tredje ledd skal lyde:

Dersom det ytes foreløpig uførestønad eller overgangsstønad fra folketrygden som inneholder tilleggspensjon, gjelder bestemmelsene i annet ledd på samme måte. For rehabiliteringspenger, attføringspenger, *tidsbegrenset uførestønad* og overgangsstønad til enslige forsørgere gjelder annet ledd første punktum for den delen av ytelsen som overstiger folketrygdens grunnbeløp. Dersom rehabiliteringspengene, attføringspengene, *den tidsbegrensede uførestønaden* eller overgangsstønaden er gradert eller redusert for inntekt, skal det ved samordningen legges til grunn et forholdsmessig redusert grunnbeløp.

XI

I lov 23. desember 1988 nr. 110 om statstilskott til ordninger for avtalefestet pensjon gjøres følgende endring:

§ 2 første ledd bokstav f skal lyde:

f) Pensjon fra ordningen må ikke kunne ytes for tidsrom hvor det ytes rehabiliteringspenger, attføringspenger, *tidsbegrenset uførestønad*, foreløpig uførestønad, uførepensjon eller etterlattepensjon fra folketrygden

XII

I lov 9. desember 1994 nr. 64 om løysingsrettar gjøres følgende endring:

§ 9 andre punktum skal lyde:

Løysingsrett til ein bustadeigedom kan ikkje gjerast gjeldande når eigaren sluttar i tenesta for å gå av med alders- eller uførepensjon, *eller for å motta tidsbegrenset uførestønad*.

XIII

I lov 26. mars 1999 nr. 14 om skatt av formue og inntekt (skatteloven) gjøres følgende endringer:

§ 5-42 bokstav b skal lyde:

b) stønad, omsorgspenger og annen utbetaling fra omsorgs- og trygdeinnretning, herunder rehabiliteringspenger etter folketrygdloven kapittel 10, attføringspenger etter folketrygdloven kapittel 11, *tidsbegrenset uførestønad* etter folketrygdloven kapittel 12 og overgangsstønad etter folketrygdloven §§ 15-7, 16-7 og 17-6.

§ 6-81 tredje ledd nytt andre punktum skal lyde:

Tidsbegrenset uførestønad etter folketrygdloven kapittel 12 gir ikke rett til særfradrag.

§ 12-2 bokstav c skal lyde:

c) rehabiliteringspenger etter folketrygdloven kapittel 10, attføringspenger etter folketrygdloven kapittel 11 , *tidsbegrenset uførestønad etter folketrygdloven kapittel 12* og overgangsstønad etter folketrygdloven §§ 15-7, 16-7 og 17-6.

XIV

Endringene i skatteloven og folketrygdloven § 23-3 trer i kraft 1. januar 2003. De øvrige endringene trer i kraft 1. juli 2003. Endringene i folketrygdloven § 12-11 gjøres gjeldende også for løpende tilfeller dersom uføregraden revurderes etter 1. juli 2003. Til endringene i § 12-12 om toleransebeløp fastsetter departementet overgangsregler i forskrift for løpende tilfeller.